

گزارش تفصیلی همایش علمی و کاربردی: "انسان
خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در
میراث فارابی" – جمهوری قزاقستان، آلماتی،
۲۴ اکتبر سال ۲۰۲۳

آبان ۱۴۰۲

وابستگی فرهنگی
سرکنسولگری ج.ا.ایران
آلماتی قزاقستان

عنوان:

گزارش تفصیلی همایش علمی و کاربردی: "انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه
و اخلاق امروز در میراث فارابی" - جمهوری قزاقستان، شهر آلماتی، ۲۴ اکتبر
سال ۲۰۲۳

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100086792437912>

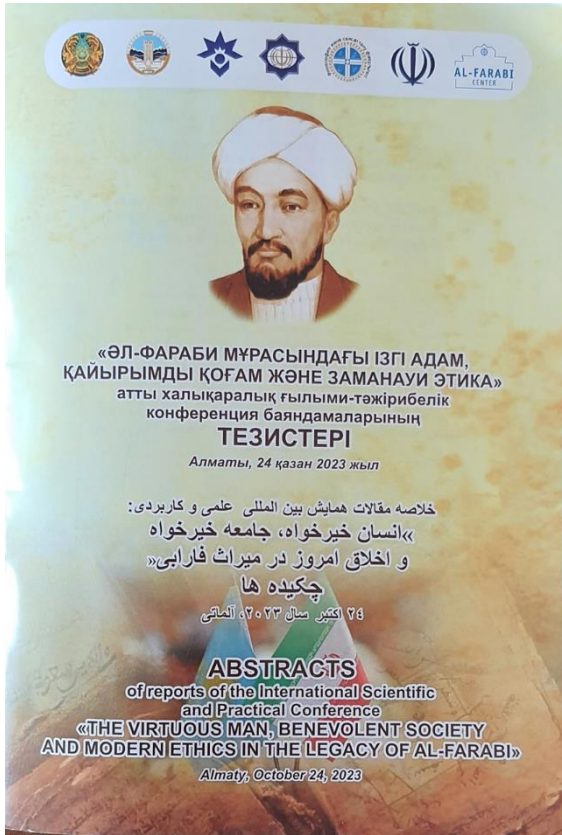
<https://www.instagram.com/iran.culture.center.almaty/?next=%2F>

فهرست مطالب

- ۶ اشاره: ۶
- ۸ دستاوردهای همایش ۸
- ۹ ملاحظات و نکات مهم همایش: ۹
- ۱۰ خلاصه سخنرانی‌ها ۱۰
- ۳۱ قطعنامه پایانی همایش: ۳۱
- ۳۶ برگزاری همایش فرهنگ و تمدن شرق در دانشگاه آبی قزاقستان ۳۶
- ۳۸ دیدار با رییس دانشگاه فارابی و اعطای نشان علمی دانشگاه فارابی به استاد اعوانی ۳۸
- ۴۱ دانشکده شرق‌شناسی میزبان دکتر اعوانی ۴۱
- ۴۷ تبادل نظر هیات ایرانی با مسوولان دانشکده شرقی شناسی درباره زبان فارسی و ایران‌شناسی قزاقستان ۴۷
- ۵۱ نظرات استادان ایرانی شرکت کننده در همایش ۵۱
- ۵۷ ضمایم: ۵۷
- ۵۹ برنامه کلی هیات علمی ایرانی شرکت کننده در همایش فارابی ۵۹
- ۶۰ برنامه دانشگاه آبی ۶۰

- ۶۲ برنامه روز سه شنبه ۲ آبان ۱۴۰۲ دانشگاه فارابی
- ۷۰ بازتاب‌های رسانه‌ای
- ۷۰ بازتاب همایش دانشگاه آبی
- ۷۱ بازتاب همایش مشترک فارابی
- ۷۹ بازتاب دیدار با رئیس دانشگاه فارابی و اعطا نشان علمی دانشگاه به استاد اعوانی
- ۸۲ بازتاب تبادل نظر هیات ایرانی با مسوولان دانشکده شرقی شناسی درباره زبان فارسی و ایرانشناسی قزاقستان
- ۸۵ بازتاب مصاحبه و گزارش شبکه تلویزیونی آلمانی

2022 жылғы 19 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Иранға ресми сапары барысында Иран Ислам Республикасының Президенті Ибраһим Раисимен кездесіп, мемлекеттер басшыларының қатысуымен ресми делегациялардың мүшелері Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі мен Иран Ислам Республикасы Мәдениет және исламдық бағдар министрлігі арасындағы 2022-2025 жылдарға арналған мәдени алмасу бағдарламасына қол қойды.

Қазақстан Президенті Иран мен Қазақстан арасындағы тарихи және мәдени әріптестікті терең деп атады және Ислам революциясының мәртебелі жетекшісі Аятолла Хаменеидің Фарабитану бойынша ғылыми комитет құру туралы ұсынысын құптады. Аятолла Хаменеи сонымен қатар Иран мен Қазақстан арасындағы мәдени ынтымақтастықты кеңейтуді маңызды деп атап, Иранда мыңдаған жылдар бойы зерттеліп келе жатқан Ислам философия және казак тектес ғалым ретінде әл-Фараби мәдени ынтымақтастықтың негізі бола алатынын айтты.

2023 жылғы 24 қазанда ҚР ҒЖБМ Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ және ИИР Ғылым министрлігінің мәдениеттану, қоғамтану және өркениеттану ғылыми-зерттеу институты, ИИР мәдениет және исламдық байланыстар ұйымы, ИИР Бас консулдығының бірлесіп ұйымдастыруымен өткізілетін «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция осы бағдарлама бойынша ҚР Президенті Қ.К. Тоқаевтың тапсырмаларының аясындағы шаралардың бірі болып отыр.

Қазіргі таңда әл-Фарабидің ғылыми мұраларына байланысты зерттеулер, оның философиялық, логикалық, әлеуметтік-этикалық көзқарастарының көптеген мәселелері отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектерінде

حضرت آیت الله خامنه ای با تاکید بر اهمیت گسترش همکاریهای فرهنگی ایران و قزاقستان خاطرنشان کردند: ... در ایران هزار سال درباره آثار فارابی تحقیق و مطالعه شده است، می تواند مبنای همکاری های فرهنگی و تشکیل یک کمیته مشترک علمی میان دو کشور شود.

بخشی از مطالب درج شده در مجموعه خلاصه مقالات

در سرآغاز، ضروری می‌نماید پیشینه اجرای برنامه مشترک *همایش بین‌المللی فارابی* را با طرف قزاقی مطرح نماییم که چگونه و با چه فرایندی این طرح اجرا کردیم؟ اهمیت این برنامه چه میزان و ابعاد آن کدامند؟ و مهمتر با نگاهی تحلیلی فراخ‌تر به موضوع بنگریم.

بیش از ۳۰ سال از استقلال کشورهای اتحاد جماهیر شوروی می‌گذرد و پس از ۷۰ سال استیلای نظام کمونیستی این دوره جدید نمایان شده و یکی از چالش‌های اصلی کشورهای پسا شوروی، مساله تثبیت انسجام هویتی و ملی در جهان در حال دگرگونی است و قزاقستان در این میان به دلیل قرار گرفتن بین دو قدرت منطقه‌ای و جهانی یعنی روسیه و چین شرایط ویژه‌ای دارد و از سوی دیگر، دسترسی به سوابق مکتوبات متقن تاریخی برای قزاق‌ها در فراگرد هویت‌یابی از اهمیت زیادی برخوردار است. سه منبع اصلی مکتوبات تاریخی برای قزاقستان عبارت‌اند از منابع روسی، چینی و فارسی. در باره عمومی قزاق‌ها، منابع روسی دارای سوگیری‌های جهت‌دار و عموماً ترجمه از منابع فارسی می‌باشند و منابع فارسی در مقایسه با دو منبع دیگر از اعتبار، قدمت و غنای بیشتری برخوردار است. افزون بر این، جایگاه، موقعیت و نقش اقتصادی-سیاسی قزاقستان، اقتضانات و ضرورت‌های فراوانی برای ایران اسلامی در میان کشورهای همسایه پدید آورده است.

براین اساس، نظریات مقام معظم رهبری در دیدار با رییس جمهور قزاقستان، معنا و مفهوم نوپدیدی را در ترسیم و تعیین چارچوب و مسیر همکاری‌های جدید بین دو کشور از خردادماه ۱۴۰۱ شکل داده است.

از آن تاریخ، هیات‌های به‌منظور اجرای ایده کمیسیون مشترک علمی فارابی دو کشور دیدار و تبادل نظر نمودند و برنامه‌های کلان تبادل شده‌اند. به گفته مسوولان محلی، اجرای این برنامه‌ها به دلایل مختلف در حال حاضر مسیر نمی‌باشند. در این میان، به منظور اجرای توافقات مقامات عالی‌رتبه دو کشور و اجرای اسناد همکاری‌های رسمی امضا شده، بر مبنای تاکیدات ریاست محترم و معاونان سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، در فرصت سفر دکتر عادل خانی مدیرکل توسعه روابط فرهنگی بین‌المللی به آلمانی در تیرماه ۱۴۰۲ پیشنهاد اولیه طرح مذکور با رییس دانشکده فلسفه و علوم سیاسی دانشگاه فارابی مطرح شد. سپس با مطالعه سوابق، دیدگاه‌ها و فعالیت‌های طرف قزاقی، یک طرح علمی نگاشته و در دیدار بعدی به‌طرف قزاقی ارائه شد.

طرح نگاشته شده با پشتوانه نظری و بر مبنای دو پیش‌فرض تدوین شده بود. پشتوانه نظری بدین ترتیب است که دو *گفتمان ایرانی* و *گفتمان قزاقی* درباره فارابی در حال رشد و نمو است و ضرورت دارد با

ایجاد یک نظم گفتمانی مشترک درصدد ایجاد ادبیات علمی میانی و منسجم بر آییم و از مسیر بنیان نهاده شده در دیدارها و توافقات مسوولان عالی‌رتبه دو کشور، به‌سوی همکاری‌های فرهنگی و علمی پیش رویم. دو پیش‌فرض اولیه مطرح شده عبارت بودند از اینکه، فارابی به‌عنوان یک فیلسوف، دیدگاه‌ها و نظریات فلسفی و تئوریک مطرح کرده و لازم است این نظریات را به‌سوی کاربردی سازی در زندگی عمومی مردم حرکت دهیم و از وجه کاملاً نظری به‌سوی کاربرد علمی گام برداریم و دوم اینکه این نظریات از منظر مردم عادی قابل فهم و درک نیست و باید به‌سوی اجتماعی سازی و عمومی‌سازی این دیدگاه‌ها و نظریات پیش رویم تا به‌راحتی مردم عادی نیز این موضوعات را درک و درونی سازند. پشتوانه نظری و پیش‌فرض‌های اولیه در دیدار مشترک با رییس و معاونان دانشکده فلسفه و علوم سیاسی دانشگاه فارابی مطرح و محورهای پیشنهادی مورد استقبال جدی واقع شدند و توافق برای برگزاری همایش شکل گرفت. در جلسه سوم در قالب یک وبینار، مسوولان ایرانی دکتر غلامی و دکتر خلیج منفرد حضور یافتند و به دلیل فشردگی برنامه‌های دانشگاه فارابی توافق شد همایش مشترک در تاریخ دوم آبان ۱۴۰۲ برگزار شود. در نهایت، با همکاری جدی و صمیمانه دو طرف این همایش در مدت کوتاه، در سطح عالی برگزار شد و به گفته مسوولان ایرانی و قزاقی همایش مذکور به‌عنوان یک برنامه ابتکاری فراتر از انتظارات یک همایش، نتایج مثبت و سازنده متنوعی را برای دو طرف به ارمغان آورد.

یک پیش‌فرض مستتر در روند اجرای این برنامه مدنظر بوده، این می‌باشد که با اجرای برنامه‌های سطح میانی و نه کلان؛ در طول زمان می‌توان انتظار داشت که همراهی، همکاری و شناخت دو طرف برای تعاملات و همکاری‌های علمی شکل بگیرند و اساساً پی‌ریزی هر نوع رویه همکاری نیازمند توجه به اصول علمی-فرهنگی است و براین مبنا است که اعتماد دوجانبه در طول زمان تحقق می‌یابد.

براین اساس، به منظور مکتوب سازی روند، نتایج، جزئیات و ... این همایش، مجموعه حاضر تدوین شده است تا بر این مبنا بتوانیم همکاری‌های آتی را توسعه و تعمیق دهیم.

امید است این مجموعه در بازشناساندن ابعاد این برنامه مهم و تاثیرگذار و فراهم آوردن بینش برای همکاری‌های بعدی مفید فایده واقع شود.

وابستگی فرهنگی سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران-آلماتی قزاقستان

آبان ۱۴۰۲

دستاوردهای همایش:

- سرآغاز و اولین گام در راستای تحقق منویات و نظریات مقام معظم رهبری در خصوص فارابی
- درج سخنان مقام معظم رهبری درباره فارابی به سه زبان در اسناد همایش
- برگزاری همایش مشترک در سطح بین‌المللی، عالی و رضایت طرفین
- محوریت ایران و قزاقستان در برگزاری همایش با حضور سایر کشورها
- مکتوب سازی حضور هیات عالی‌رتبه ایرانی و نتایج همایش
- توافق برای تداوم همایش بطور سالانه در ایران و قزاقستان
- تثبیت همکاری‌های آتی در اسناد منتشر شده همایش
- اعلام رسمی طرف قزاقی مبنی بر همکاری با ایران در قالب برنامه سه ساله مشترک
- اجرای برنامه‌های مضاعف:
- برگزاری نمایشگاه معرفی ایران و قابلیت‌های علمی
- برگزاری نمایشگاه کتب معرفی ظرفیت‌های و کتب جدید ویژه فارابی
- بازدید رییس دانشگاه فارابی و استادان و دانشجویان قزاقی و سایر کشورها از نمایشگاه‌های ایران
- جلسه سخنرانی استاد اعوانی و دکتر غلامی در دانشگاه آبابی (قدیمی‌ترین دانشگاه قزاقستان) و پرسش و پاسخ با استادان و دانشجویان قزاق
- دیدار اختصاصی هیات ایرانی با رییس دانشگاه فارابی
- اعطا نشان علمی دانشگاه فارابی به استاد اعوانی
- بازدید از مرکز بین‌المللی فارابی دانشگاه فارابی
- بازدید از بخش مطالعات نسخ خطی دانشگاه فارابی
- میزبانی استاد اعوانی در جمع استادان و دانشجویان دکتری و کارشناسی ارشد دانشکده فلسفه و علوم سیاسی و دانشکده شرق‌شناسی (تدریس درس فارابی شناسی)
- جلسه اختصاصی تبادل نظر با ایران‌شناسان و استادان زبان فارسی در اتاق‌شناسی دانشگاه فارابی

● ملاحظات و نکات مهم همایش:

- همایش مذکور اولین برنامه مشترک با طرف قزاقستانی در راستای تحقق منویات و نظریات مقام معظم رهبری درباره فارابی در دیدار با رییس جمهوری قزاقستان پس از حدود یک و نیم سال بوده است.
- توافق شده همایش مشترک فارابی بطور سالانه و متناوب در ایران و قزاقستان برگزار شود.
- مجموعه خلاصه مقالات به دو زبان فارسی و قزاقی چاپ و منتشر شد. (رویه مصوب دانشگاه ملی فارابی بر این است که آثار همایش‌ها بطور الکترونیکی منتشر می‌شوند. اما به منظور مستندسازی و مکتوب سازی این رویداد، مذاکره و توافق شده مجموعه منتشر شود.)
- ترجمه و درج سخنان مقام معظم رهبری در دیدار با رییس جمهوری قزاقستان در مقدمه مجموعه خلاصه مقالات به سه زبان فارسی، قزاقی و انگلیسی و درج تصویر روسای جمهور دو کشور
- عملیاتی سازی مفاد مرتبط برنامه مبادلات فرهنگی دو کشور برای سال‌های ۲۰۲۲-۲۰۲۵ و ثبت آن در آثار منتشر شده همایش
- تثبیت همکاری‌های دوجانبه در قالب پروژه دولتی مشترک سه‌ساله قزاقستان و ایران ۲۰۲۳-۲۰۲۵ مصوب دولت قزاقستان و درج آن در مکتوبات همایش (مقدمه مجموعه خلاصه مقالات و بیانیه پایانی همایش)
- برگزاری همایش مشترک در سطح عالی و استقبال گرم طرف قزاقی از هیات علمی عالی‌رتبه ایرانی
- محوریت ایران و قزاقستان در سازمان‌دهی، مدیریت و روند اجرای همایش و اقماری بودن سایر کشورها در برنامه‌ها (درج پرچم ایران و قزاقستان در تمام منشورات)
- غنای محتوا سخنرانی‌های اعضا هیات ایرانی
- بازتاب گسترده همایش مشترک به دلیل حضور هیات عالی‌رتبه علمی ایرانی
- اعلام استاد قزاقی در ابتدا خواندن قطعنامه پایانی همایش مبنی بر اینکه سخنرانی‌های اساتید ایرانی، دیدگاه و تحلیل استاد قزاق را دگرگون کرد.
- اجرای تمام توافقات و قول‌ها و جلب اعتماد طرف قزاقی برای همکاری‌های بعدی
- نقش مؤثر و منظم وابستگی فرهنگی سرکنسولگری کشورمان در سازمان‌دهی جزییات همایش
- قرار گرفتن پرچم ایران و قزاقستان در تمام اجرا همایش و مراحل برگزاری آن
- توافق برای نشر مجموعه مقالات
- اعلام مسوولان دانشگاه فارابی بر محوریت و نقش کلیدی استادان ایرانی به‌ویژه دکتر اعوانی برای همکاری‌های علمی آتی
- گشایش برای اعطا فرصت دیدار برای جهت پیگیری برنامه‌های مشترک

فارابی، فیلسوف سعادت

دکتر غلامرضا اعوانی

استاد دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

فارابی بدون شک یکی از بزرگترین فیلسوفان عالم اسلام بلکه جهان بشمار می‌رود. او احیا کننده همه دانش‌های بشری بعد از فیلسوفان بزرگ یونان خاصه افلاطون و ارسطو بشمار می‌رود. بنابر گزارش‌های خود وی همه علوم پس از این دو فیلسوف بزرگ چه در حوزه آتن، مکتب اسکندریه و یا در جهان مسیحیت دچار افول و انحطاط شده بود. فیلسوفان اسکندرانی بویژه نوافلاطونیان یکی از مهمترین مباحث فلسفی این دو فیلسوف یعنی حکمت سیاسی آن‌ها را نادیده می‌گرفتند و فیلسوفان مسیحی علاوه بر آن، خواندن کتب منطقی ارسطو را به بخش‌هایی از کتاب تحلیلات اولی محدود کرده بودند. او نخستین فیلسوفی در جهان اسلام بلکه در جهان است که پس از دوازده قرن بار دیگر حکمت را در ابعاد مختلف آن احیا کرده و به حق به "معلم ثانی" در جهان اسلام و در غرب شهرت یافته است.

اما اگر بخواهیم مهمترین واژه کلیدی را در آثار فارابی جستجو کنیم بی شک آن واژه "سعادت" است. وی در آثار مختلف خود بر این نکته تصریح می‌کند که سعادت خیر مطلق است (والسعاده هی الخیر علی الاطلاق) و نیز هر آنچه در وصول به سعادت یاری کند خیر است و آن هم نه به جهت خود، بلکه از آن حیث که در رسیدن به سعادت سودمند است. برعکس هر آنچه انسان را از وصول به سعادت بازدارد، به همین دلیل شر است. به علاوه از نظر وی همه علوم و فنون بشری فقط و فقط از آن حیث که مؤدّی به خیر یعنی سعادت مطلق‌اند، مطلوب‌اند. علاوه بر این، از نظر فارابی دین و فلسفه هر دو غایت قصوای وجود انسان را در این عالم سعادت او می‌دانند و وصول به این سعادت فقط از طریق حکمت که حقیقت و اجزای آن را به تفصیل شرح داده است ممکن است. بنابراین همه دانش‌های بشری از جمله جهان‌شناسی، روانشناسی، تعلیم و تربیت، علم سیاست و تدبیر مدن و علوم دینی از جمله فقه و کلام را از دیدگاه حکمت مورد مذاقه قرار می‌دهد و از این حیث ارتباط وثیقی بین دین و فلسفه برقرار می‌کند.

همچنین فارابی برخلاف فیلسوفان یونان نه فقط به دولت‌شهر آتن یا جامعه یونان بلکه به سعادت همه امت‌ها بر روی کره زمین (المعموره الفاضله) نظر دارد و این مسئله بویژه در عصر ما که آن را عصر "جهانی شدن" نامیده‌اند اهمیت فراوان دارد.

اصول اخلاقی فارابی در راه رسیدن به خوشبختی

رضا غلامی^۱

چکیده :

مقاله حاضر، ضمن واکاوی معنای اخلاق و سعادت در منظر فارابی، با روش ساختارگرایانه، ده اصل عمده را به مثابه اصول اخلاقی فارابی از بطن اندیشه اخلاقی فارابی استنباط کرده و هر یک را اجمالاً توضیح داده است. در مباحث مقاله روشن شده است که اخلاق یکی از مهم ترین فضیلت در نظام فضایل فارابی است که مساوی خیر است و غایت آن سعادت است. نکته کلیدی در مواجهه فارابی با فضیلت اخلاقی، «فکرمینا» بودن اخلاق است. به بیان دیگر، هیچ عنصری مادام که محصول خردورزی نباشد، در سعادت آدمی نقش واقعی نخواهد داشت. از طرف دیگر، با آنکه تصور می شود اخلاق یک فضیلت فردی است اما نه تنها وجه اجتماعی پررنگی دارد بلکه جامعه و به تبع آن، حکومت در بسط و تعمیق آن نقش کلیدی دارد و لذا جامعه اخلاق گرا، جامعه ای است که در آن حکومت فاضل برقرار شده باشد.

واژگان کلیدی : فضیلت، خیر، اخلاق، سعادت، جامعه، حکومت و مدینه فاضله

مقدمه

فارابی یکی از برجسته ترین فیلسوفان مسلمان است که جدای از بسط و تعمیق ساحت های عقل نظری، توجه جدی به عقل عملی و توسعه آن در زیر چتر عقل نظری، از برجستگی های اندیشه او محسوب می شود. فارابی، اندیشمندی است که ضمن پیوند عقل، اخلاق و شریعت از مسیر نوی از جامعه شناسی، به باز معماری عقل عملی پرداخته است. در این میان فضیلت اخلاقی به مثابه یک جوشش فطری، و اجزای آن، که بخش مهمی از اهتمام شریعت ترویج و قانون مندی سازی آن است، از اصلی ترین دغدغه های فارابی محسوب می شود و در این جهت مباحث ممتازی از او به ارث رسیده است.

هرچند تاکنون استنباطات گوناگونی از اصول اخلاقی فارابی صورت گرفته و مقالات و کتاب های پرشماری در این عرصه انتشار یافته است، اما همچنان می توان استنباطات تازه ای از اصول اخلاقی او داشت. علاوه بر این، سعادت یا خوشبختی از منظر فارابی را می توان از چند جهت می توان مورد مطالعه قرار داد : از جهت معناشناسی، از جهت وجودشناسی و نیز از جهت معرفت شناسی که در مقاله حاضر عمدتاً جهت اول مدنظر بوده است. شاید درباره معنای خوشبختی از دیدگاه فارابی نظرات متنوعی وجود

استادیار علوم سیاسی (فلسفه سیاسی) پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی در جمهوری اسلامی ایران

داشته باشد اما به نظر می‌رسد چنانچه سعادت در نظرگاه او را قدم گذاشتن در مسیر کمال سیر صعودی در نظر بگیریم به حقیقت دیدگاه فارابی نزدیک تر شده ایم. کمال در اینجا، همان مسیر فضائل است و البته مقصد و غایت همه فضائل خود سعادت است.

این مقاله، تلاش می‌شود ضمن استنباط و بازتبین اصول اخلاقی فارابی، ارتباط آن با سعادت را مورد بررسی قرار دهد.

اصول دهگانه اخلاقی فارابی

یکم. گرایش به فضیلت از جمله اخلاق، یک گرایش ذاتی است.

همانطور که در مقدمه اشاره شد، اخلاق در دیدگاه فارابی، یک جوشش فطری است. به عبارت دیگر، فارابی اولاً، اخلاق بلکه کل فضیلت‌ها که اخلاق نیز یکی از آنها می‌باشد را مساوی خیر قلمداد می‌کند او تصریح می‌کند: «سعادت، خیر است. آدمی از این روی درصدد یافتن سعادت است که آن را کمال خود می‌داند و هر کمالی که مورد طلب و اشتیاق باشد، خیر نامیده می‌شود.» (فارابی، ۱۴۱۳: ۲۲۷) البته فارابی تأکید دارد که سعادت بر خیرهای دیگر برتر است. (فارابی، ۱۴۱۳: ۲۲۹) و ثانیاً همه خیرها را ذاتی یا همان فطری معرفی می‌نماید. فارابی معتقد است: «فضیلت خیری است که مطلوبیت ذاتی دارد نه آنکه برای رسیدن به چیز دیگری مطلوب باشد.» (الفضیله هو الخیر الذی یراد لنفسه لالشیء آخر غیره) (فارابی، ۱۹۷۱: ف ۹۹، ۱۰۱)

ضمناً چه بسا بتوان از ذاتی و فطری بودن اخلاق از منظر فارابی به این استنباط رهنمون شد که فارابی معنای خوب اخلاقی را رابطه متناسب میان فعل و نتیجه آن قلمداد می‌کند و با تبیین خوب مطلق، نسبی‌گرایی اخلاقی را رد کرده است که بحث تفصیلی درباره آن، مجال دیگری را طلب می‌کند.

دوم. اخلاق به‌عنوان مولود فضیلت، غایتمند است.

مشهور این است که فارابی، فیلسوفی غایتگراست که همه اجزای فلسفه خویش را بر اساس غایت استوار کرده است. «(وفایی، ۱۳۹۱: ۵۰) فارابی اخلاق را نیز غایت‌مند معرفی می‌کند. «او، غایت اخلاق را سعادت معرفی می‌کرده است.» (همان، ۱۳۹۱: ۵۰)

سوم. عادت به اخلاق، لازمه استقرار اخلاق در شاکله فردی و اجتماعی

نباید از نظر دور داشت که در اندیشه فارابی بین تعلیم و تأدیب فرق است. (فارابی، ۱۴۱۳: ۱۶۵) این تفاوت تعلیم و تربیت، نشان می‌دهد که جا دارد به جز آموزش‌های اخلاقی، پرورش اخلاقی با روش‌های خاص نیز در دستور کار نظام اجتماعی قرار داشته باشد. یکی از مهم‌ترین روش‌های پرورش،

عادت دادن است. فارابی معتقد است: «در جوامع مدنی، سیاستمداران و حکمرانان جامعه با عادت دادن مردم به اعمال نیکو، اخلاق خوش را در مردمانشان پدید می آورند. (فارابی، ۱۳۹۰: ۶۲-۵۷) چهارم. سعادت، غایت همه فضائل به ویژه فضیلت اخلاقی است.

چنانچه پیش تر نیز اشاره شد، نه تنها اخلاق از دیدگاه فارابی، غایتمند است و غایت آن سعادت است، بلکه خود سعادت نیز غایت حرکت کمالی انسان قلمداد می شود؛ در واقع، فارابی بر این دیدگاه است که «سعادت، برگزیده ترین و کامل ترین غایتی است که هر انسانی، مشتاق آن است و با سعی و تلاش آن را جستجو کرده و به سمت آن حرکت می کند.» (فارابی، ۱۹۸۷: ۱۷۸) پنجم. میانه روی، روح گُنش اخلاقی است.

فارابی تعادل و میانه روی را اساس، مغز یا روح فضیلت اخلاقی تلقی می کند. او معتقد است «برای اینکه دارای اخلاق نیکو شویم، شرایطی لازم است، از جمله به انجام کارهای خوب بپردازیم و با انجام مداومت به آنها عادت کنیم. سپس باید بکوشیم میانه روی را در همه کارها حفظ کنیم؛ یعنی در انجام کارها نه زیاده روی کنیم و نه کمتر از حد مطلوب اقدام کنیم» (نیکخوا، ۱۳۹۴: ۱۳۸)

ششم. تفکر، لازمه شکل گیری فضیلت اخلاقی و دست یابی به سعادت

در اصل بعدی نیز بیان خواهد شد که فارابی به یک نظام یا سیستم فضائل قائل است اما در میان فضیلت ها، فضیلت فکری و به تعبیر دیگر، تعقل و خردورزی، از اهمیت فوق العاده ای برخوردار است. از منظر فارابی، گُنش های فردی و اجتماعی در مسیر سعادت زمانی اثربخش است که مولود فکر باشد و لذاست که او به سمت ارائه راهکارها و وسائل لازم برای رسیدن به اهداف و غایات مطلوب را از طریق فضیلت فکری توصیه می کند. (حسینی فر، ۱۳۹۴)

هفتم. نظام فضائل در اندیشه فارابی

هر چند در سایر مدینه ها نیز اخلاق منتفی نیست اما تمایز مدینه فاضله با سایر مدینه ها در اخلاق، به وجود زنجیره رشد و تعالی اخلاقی در دو ساحت فردی و اجتماعی محتاجیم که از جمله حلقهات اصلی این زنجیره، حاکم فضائل است. در اندیشه فارابی، میان اخلاق و فضیلت تمایز وجود دارد. در واقع، فضیلت اعم از اخلاق است و فضیلت اخلاقی یکی از انواع فضیلت ها شمرده می شود. وی فضیلت را به چهار نوع تقسیم می کند: فضائل نظری، فضائل فکری، فضائل اخلاقی و فضائل عملی. (کیخا، ۱۳۹۴: ۱۳۷)

یکی از مهم ترین تمایزات در اندیشه فارابی این است که او به وجود یک نظام فضائل قائل است و سعادت را زمانی قابل تحقق می داند که در همه فضائل در نظام به صورت متوازن و صحیح به تعامل بپردازند. هشتم. جامعه و مدنیت بستر رشد فضیلت اخلاقی است.

فارابی مسیر تبلور فضیلت اخلاقی و غایت آن یعنی سعادت را یک امر شخصی نمی داند. او نه تنها به دلیل در نظر گرفتن اصالت نسبی برای جامعه و معرفی جامعه به مثابه یک نظام ارگانیک، بستر اصلی رشد فضیلت اخلاقی و به تبع آن، حصول سعادت را جامعه تلقی می کند. در واقع: «فارابی اجتماع را به عنوان مسیر دست یابی به سعادت مطرح می کند و برای اجتماع و زندگی جمعی بشر، نقش و جایگاه ویژه ای قائل است. وی از جمله اندیشمندانی است که معتقد است: انسان ها، نه تنها برای تأمین ضروریات زندگی، بلکه حتی برای دست یابی به برترین احوال انسانی و کمالات شایسته خود، به طور فطری گرایش به اجتماع دارد ... در واقع، فارابی جامعه را دارای یک نظام ارگانیک می داند که سعادت یا شقاوت آن بر سعادت و شقاوت اجزایش که همان افراد انسانی هستند، اثرگذار است.» (وفایی، ۱۳۹۱: ۵۴)

یکی از مباحث جذاب و کارآمد در اندیشه اجتماعی فارابی، شکل گیری دوستی مدنی است. «برای فارابی، دوستی، مولف است؛ امری است که دو یا چند موجود را به هم الفت و پیوند می دهد. این دوستی وقتی در مدینه ایفای نقش می کند، شکل دوستی مدنی به خود می گیرد و از آنجا که دوستی مدنی تالیف دهنده است، هم در مدینه فاضله و هم در مدینه های غیرفاضله حضور دارد.» (بحرانی، ۱۳۹۳: ۹۲) این دوستی مدنی موجب می شود که جامعه مانند فرد به یک ارگانسیم تبدیل شده و فضائل گوناگون از جمله فضیلت اخلاقی در جامعه ضمن اثربخشی لازم، به راحتی قابل سرایت باشد.

نهم. مدینه فاضله، هم افزایی برای رسیدن به سعادت است

مدینه فاضله فارابی بستری برای همکاری، تعامل و هم افزایی برای تقویت فضائل گوناگون به ویژه فضیلت اخلاقی و رسیدن به سعادت است. فارابی می نویسد: «مدینه فاضله جایی است که مقصود از اجتماع در آن، تعاون بر اموری باشد که موجب سعادت شود. اجتماع افراد با این هدف، اجتماع فاضل است و امتی امت فاضل است که شهرهای آنان بر اموری تعاون کنند که موجب حصول سعادت شود.» (فارابی، ۱۳۶۱: ۱۱۳)

دهم. لازمه تحقق حداکثری اخلاق در جامعه، وجود حکومت فاضل است.

با توجه به اهمیت فوق العاده‌های که فارابی برای بستر اجتماعی در مسیر تحقق فضائل، از جمله فضیلت اخلاقی و غایت آن یعنی سعادت قائل است، فارابی برای نظام حکمرانی در جامعه نه تنها سهم مهمی قائل است بلکه لازمه این امر را شکل‌گیری حکومتی فاضل توصیف می‌کند. از منظر فارابی حکومت فاضل، حکومتی است که مردم آنرا قبول داشته باشند و فرمان آن را اطاعت کنند. (همان) و از همین جا می‌توان به این نتیجه نیز رسید که حکومت فاضل در دیدگاه فارابی بر خلاف برخی استنباطات، یک حکومت مردم‌سالار است که بحث از آن در مقاله نقاط «کانونی در فلسفه سیاسی فارابی»^۲ به تفصیل بیان شده است.

تفاوت گوهری میان اندیشه اخلاقی فارابی با سایر اندیشه‌ها

آنچه از فارابی به‌عنوان اصول اخلاقی قابل استنباط است، عدم همسویی آن با برخی از نظریه‌های مشهور در فلسفه اخلاق است. صرفاً از باب نمونه، اخلاق فارابی هرچند با تمامی ابعاد اخلاق و وظیفه‌گرایی کانت در تعارض نیست اما، به دلیل وجه پررنگ غایت‌انگاره آن نمی‌تواند با اخلاق کانتی همراه باشد. در عین حال، نباید اخلاق فارابی با اخلاق فایده‌گرا را با اخلاق غایت‌گرا و سعادت طلب نزدیک دانست؛ آنچه فارابی به‌عنوان سعادت مطرح می‌کند با فایده‌گرایی نیز متفاوت است. فایده‌گرایی نظریه‌ای است که بیان می‌کند بهترین عمل آن است که بیشترین سود و شادی را برای بیشترین تعداد مردم ایجاد کند. این نظریه اخلاق مبتنی بر این ایده است که اعمال بسته به پیامدهایشان درست یا نادرست هستند. سودگرایان بر این باورند که هدف نهایی رفتار انسان و جامعه، شادی اعضای آن است؛ این در حالی است که نظریه اخلاقی فارابی بر فضیلت اخلاقی که مساوی خیر ذاتی است تأکید دارد که هر چند زمینه دست‌یابی انسان به سعادت را فراهم می‌کند اما صرف نظر از نتیجه و سودی که می‌تواند در پی داشته باشد، فی‌نفسه خیر و مفید است.

از سوی دیگر، تأکید نظریه فارابی بر نقش و جایگاه جامعه بر بسط و نهادینه‌سازی فضیلت اخلاقی و نیز وظایفی که او برای حکومت فاضل تعیین می‌کند، وجود برخی اشتراکات میان دیدگاه‌های جامعه‌گرایان و نظریه فارابی و دور شدن دیدگاه لیبرترین‌ها از نظریه او را روشن می‌کند.

علاوه بر این، می‌توان به راحتی استنباط کرد که فارابی به‌عنوان یک فیلسوف غایت‌گرا، سیر هستی‌را معنادار و هدفمند قلمداد می‌کند، از این رو میان اندیشه‌ای فلسفی فارابی و فلسفه‌های

این مقاله توسط رضا غلامی با مشارکت نورالله اکبری در مجموعه مقالات اولین کنگره جهانی فارابی در تهران که در تاریخ اسفند ۱۴۰۱ برگزار شد منتشر شده است.

اگزیستانسیالیستی که هستی و به تبع آن حیات انسان را فاقد معنا و هدف پیشینی تلقی می کنند، تعارضات جدی قابل مشاهده است.

جمع بندی :

همانطور که در مباحث این مقاله روشن شد، اندیشه اخلاقی فارابی، یک اندیشه غایت خواه است. او به عنوان یک فیلسوف فضیلت‌گرا، نه تنها فضیلت را معادل خیر توصیف می کند بلکه گرایش انسان به فضیلت را یک گرایش ذاتی معرفی می کند.

فارابی فضیلت را ذو وجوه می داند و از نظر فارابی یکی از اصلی ترین وجوه فضیلت اخلاق است. در واقع، فارابی معتقد است که رفتار اخلاقی برای سعادت انسان و تلاش برای فضیلت اساسی است. البته در دیدگاه فارابی، وجوه گوناگون فضیلت با همدیگر ارتباط و هم افزایی دارند و به ویژه فضایل عملی را خصوصا حمایت می کنند.

فارابی با گوشزد کردن جایگاه و نقش منحصر بفرد جامعه و تعاملات اجتماعی، بستر اصلی رشد اخلاقی را جامعه قلمداد می کند و برای این منظور شکل گیری حکومت فاضل و اقدامات موثر از سوی حکومت را ضروری تلقی می کند. در عین حال بهادهی فارابی به حکومت فاضل به منزله بی نقش بودن مردم به مثابه اعضای جامعه منتفی است و دوستی وزری یکی از نقش های کلیدی مردم در این مسیر معرفی می شود.

در تفکر فارابی، غایت حرکت فردی و اجتماعی سعادت است که خود یک فضیلت و به تبع آن خیر است، دست یابی انسان به مراتبی از کمال محسوب می شود. با آنکه اندیشه اخلاقی فارابی می تواند با برخی نظریه های مشهور در فلسفه اخلاق اشتراکاتی داشته باشد اما تفاوت هایی با وظیفه گرایی کانت، و دو اندیشه فایده گرایی و اگزیستانسیالیسم دارد. روشن است که دیدگاه های فارابی از ذات گرا بودن او حکایت دارد. ضمن اینکه گرایش او به نوع و سطحی از جامعه گرایی نیز قابل انکار نیست. آنچه مسلم است، امروز نظرات فارابی در باز کردن گره ها و معضلات جهانی الهام بخش است و جا دارد بیش از گذشته مورد توجه نظریه پردازان اجتماعی قرار گیرد.

منابع:

- بحرانی، مرتضی. ۱۳۹۳. بدایت و نهایت دوستی مدنی در فلسفه فارابی. فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی، دوره ششم، شماره ۲، بهار ۱۳۹۳، صص ۱۰۹-۹۱

- وفایی، اعظم. ۱۳۹۱. تحلیل و ارزیابی اندیشه اخلاقی فارابی. فصلنامه پژوهش‌های اخلاقی، سال دوم، شماره سوم، بهار ۱۳۹۱
- فارابی، ابونصر. ۱۹۷۱. فصول منتزعه. تحقیق: نوری متری نجاز. بیروت: دارالمشرق
- فارابی، ابونصر. ۱۹۸۷. التنبيه على السبيل السعاده. تحقیق: سبحان خلیفاه عمان. کلب الادب، قسم الفلاسفه الجامعه الردينه
- کیخا، نجمه. ۱۳۹۴. اخلاق سیاسی در اندیشه فارابی. فصلنامه علمی و پژوهشی حکمت اسلامی. سال دوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۴
- فارابی، محمد بن محمد. ۱۳۹۰. فارابی و راه سعادت؛ کاوشی در باب اخلاق فضیلت از نگاه فارابی. (ترجمه کتاب التنبيه على سبيل السعاده). ترجمه نواب مقربی. به کوشش: حسن قاسم پور. تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا
- فارابی، ابونصر. ۱۴۱۳. تحصيل السعاده في الاعمال الفلسفيه. تحقیق: جعفر آل یاسین. بیروت: دار المتاهل
- فارابی، ابونصر. ۱۳۶۱. اندیشه های اهل مدینه فاضله. ترجمه سید جعفر سجادی. تهران: انتشارات طهوری
- حسنی فر، عبدالرحمن. الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بر اساس دیدگاه فارابی. فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر. سال ششم. شماره اول، بهار ۱۳۹۴، صص ۷۳-۴۹

مرگ به مثابه فضیلت در آرمانشهر فارابی

مرگ شناسی اخلاقی

دکتر مسعود امید

استاد دانشگاه تبریز، ایران

مقدمه

در تفکر فلسفی افلاطون و ارسطو، زندگی و مرگ دو واقعیتی‌اند که نه در زمره مُثل افلاطونی‌اند و نه جزو مقولات ارسطویی. به بیان دیگر نه ایده‌اند(مثال) و نه ایدوس (صورت). این سقراط بود که، آنهم نه

در نظریات رایج فلسفی‌اش (حکمت نظری یا عملی‌اش) بلکه در زندگی عملی‌اش و با رقم خوردن پایان زندگی‌اش به نحو خاص، خاستگاه موضوع مرگ و مسایل مربوط به آن از قبیل مرگِ خودخواسته و اختیاری و بنابراین موضوعیت مرگ به‌عنوان یک فعل اختیاری گردید. موضوعیت مرگ برای اپیکور به مسئله مرگ‌هراسی مرتبط شد و اپیکتتوس آن را به مرگ‌هراسی و مرگ‌گزینی (خودکشی) مرتبط کرد. اما مرگ برای فارابی موضوعی بود که علاوه بر اشتمال بر مسایل مذکور، بیش از همه به مسئله مهم نسبت مرگ با فضیلت مرتبط شد. این نسبت چنان است که می‌تواند دیگر مسایل مرتبط با مرگ را نیز تحت تأثیر قرار دهد. در تفکر فارابی اگر می‌توان از چیستی زندگی فاضلانه در مدینه پرسید و در باب آن سخن گفت، پس بر همان سیاق می‌توان از چیستی مرگ فاضلانه در مدینه نیز سؤال کرد و در مورد آن سخن راند. مرگ علاوه بر وجوه فیزیکی، فیزیولوژیکی، بیولوژیکی، ماورای طبیعی و متافیزیکی، دارای وجه ارزشی و اخلاقی نیز هست. به نظر فارابی، اگرچه مرگ فاضلانه در وهله نخست مرتبط با وضعیت پس از مرگ و معرفت بدان است اما در وهله دوم و شاید مهم‌تر از آن، مربوط به زیستن خود مرگ در جامعه و میان دیگران است. از اینرو مرگ موضوعی مرتبط با وضعیت جامعه و دیگر آدمیان است. مرگ خواه به نحو طبیعی (متعارف یا نامتعارف) خواه به نحو ارادی (و همراه با مخاطره‌جویی اختیاری) باید با لحاظ فضیلت و رعایت فضایل باشد.

طرح مسئله

حال پرسش این است که مواجهه فارابی با مسئله مرگ در آرمانشهر خود چگونه است؟ مسئله مرگ در آرمانشهر فارابی چگونه حل می‌گردد؟ مرگ چگونه می‌تواند با فضیلت در ارتباط باشد؟ از نظر فارابی چگونه باید به نحو فاضلانه مرگ را زیست؟

دیدگاه فارابی

نخست باید توجه داشت که فرد موردنظر متافیزیک فارابی، فرد محض یا سوژه محض دکارتی یا حتی سوژه وجودی محض سینوی نیست؛ بلکه فرد حاضر در جامعه یا هستومند اجتماعی و به تعبیر دیگر، سوژه مدنی است. پس احوال فرد و از جمله مرگ او نیز واقعیاتی‌اند که در خلأ یا تنها در نفس مجرد او یا صرفاً در بدن او، رخ نمی‌دهند بلکه از جهتی، در سپهر و سازمان آرمانشهر رخ می‌دهند. البته آرمانشهر نیز به نوبه خود در درون دایره و سپهر بزرگتری به نام چارچوب و سازمان هستی تقرر دارد.

در وهله دوم در فلسفه فارابی نمی‌توان به مرگ به‌عنوان امری کاملاً مجرد و محض و انتزاعی یا حتی امری کاملاً شخصی و فردی و جدای از جامعه نگریست. هر چند مرگ از سوئی یک رخداد متافیزیکی و نیز ماورای طبیعی است اما از سوی دیگر مسبوق به زندگی اجتماعی است و در بطن اجتماع و در میان روابط انسانی رخ می‌دهد. به بیان دیگر مرگ هر چند وجوه متافیزیکی و ماورای طبیعی دارد اما از سوی دیگر هم وجه شخصی دارد و هم وجه اجتماعی؛ یعنی هم در حد فردیت و هم در حضور دیگران و میان آدمیان اتفاق می‌افتد. اما در وهله سوم باید گفت فارابی در مرگ‌شناسی اخلاقی خود به چند مسئله می‌اندیشد:

۱. مرگ‌اندیشی فضیلت‌محور

وقتی به مرگ می‌اندیشیم، باید در تعریف مرگ آن را به‌عنوان و به‌معنای پایان فضیلت فهم کنیم. مرگ، در وهله نخست امکان حصول فضیلت را از ما می‌گیرد. باب فضایل با مرگ به روی ما بسته می‌شود و دست ما از چیدن میوه‌های فضیلت کوتاه می‌گردد. در ادامه باید افزود که مواجهات متعدد با مرگ از قبیل مرگ‌گریزی، مرگ‌طلبی، مرگ‌پذیری و... نیز چون در ارتباط با فضیلت لحاظ می‌گردند، نحوه و شیوه و قیود خاصی می‌یابند.

۲. مرگ‌گریزی فضیلت‌محور

مرگ‌گریزی فضیلت‌محور فارابی از دو جهت فردی و اجتماعی قابل توجه است. از جهت فردی، گریز فرد از مرگ به دلیل افزودن بر نیکی‌ها و کارهای شایسته اوست. اما از جهت اجتماعی، مهم‌ترین و بزرگترین نتیجه ادامه حیات یک شهروند با فضیلت و گریز وی از مرگ، از آن‌رو است که جامعه از کارهای مفید و سودآور و خوب وی بیشتر بهره‌مند شود.

۳. مرگ‌پذیری فضیلت‌محور

از نظر فارابی مرگ حتی اگر از روی اکراه و به نحو دفعی و سرزده نیز باشد، طریق فضیلت آن است که نباید در باب آن ناشکیبایی و ناله و زاری کرد و اندوهگین شد. باید به مرگ راه داد تا کار خود را بکند و در همین زمان اندک به خود نیز اجازه داد تا اندوه مردن تخفیف پیدا کند.

۴. مرگ‌طلبی فضیلت‌محور

از نظر فارابی ما مجاز هستیم تا زندگی خود را به خاطر فضیلت و فضایل و فواید عارض بر مدینه به مخاطره بیفکنیم و حتی در صورت لزوم تا حد مرگ پیش رویم. یک شهروند در پرتو مرگ‌اندیشی

فضیلت‌محور باید به مرگی فضیلت‌ساز و فایده‌ساز و خیرآور برای جامعه بیندیشد. مرگ سقراط و سهروردی را می‌توان در این چارچوب فهم و ارزیابی کرد.

۵. وضعیت سوپژکتیو شهروند فاضل در برابر مرگ

خود-ارزیابی و به مخاطره افکندن خود، نتیجه نوعی خودآیینی و خودفرمانی و خودمصلحت‌بینی، حداقل در حوزه کنترل‌ها و ارزیابی‌ها و پیش‌بینی‌های حکیم فاضل در مواجهه با مرگ است. و این وضعیتی است که می‌توان آن را یک وضعیت سوپژکتیو نامید.

۶. وضعیت کلی شهروند فاضل در برابر جامعه‌اش

شهروند فاضل در نسبت به مدینه در حالتی چندگانه قرار دارد: یا به راحتی و به نحو متعارف در آرمانشهر سکنا گزیده است و دچار چالش خاصی نیست. و یا آرمانشهر او نیازمند اصلاح و نقد و فداکاری است و بنابراین محتاج به مخاطره افکندن زندگی خود است. در این حالت، به مخاطره افکندن زندگی و حتی انتخاب مرگ اختیاری برای اصلاح و تولید خیر برای جامعه برای او لازم است. فرد گرفتار در مدینه جاهله، دو راه بیشتر پیش رو ندارد: یا مهاجرت به مدینه فاضله و یا ادامه حیات ناخواسته در مدینه جاهله در عین توجه به اینکه مرگ بهتر از زیستن در چنین جامعه‌ای است و بنابراین در انتظار مرگ بودن!

منابع

- ۱- ابن سینا، رسایل، تهران، انتشارات بیدار، ۱۴۰۰ ق
- ۲- ارسطو، اخلاق نیکوماخس، ترجمه محمد حسن لطفی، تهران، طرح نو، ۱۳۸۵
- ۳- افلاطون، دوره آثار، ج ۱، ترجمه محمد حسن لطفی، تهران، خوارزمی، ۱۳۸۰
- ۴- برن، ژان، افلاطون، ابوالقاسم پورحسینی، تهران، هما، ۱۳۶۳
- ۵- پیلویچی، ماسیمو، عشق به سرنوشت، چگونه رواقی باشیم، ترجمه مهدی رضایی، تهران، سروش مولانا، ۱۴۰۰
- ۶- چهارزاد، بهنام، افلاطون، چکیده جامع کل آثار، تهران، نشر شما و بهجت، ۱۳۹۸
- ۷- فارابی، ابونصر، تحصیل السعاده، مقدمه و تصحیح: جعفر آل یاسین، بیروت، دار اندلس، ۱۴۰۳ ق

- ۸- فارابی، ابونصر، احصاء العلوم، ترجمه حسین خدیو جم، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۶۴
- ۹- فارابی، ابونصر، فصول منتزعه، فوزی متری نجار، تهران، مکتبه الزهرا، ۱۳۶۴
- ۱۰- فارابی، ابونصر، فصول منتزعه، ترجمه حسن ملکشاهی، تهران، سروش، ۱۳۸۲
- ۱۱- فارابی، ابونصر، کتاب المله، ترجمه ابوالفضل شکوری، تهران، عقل سرخ، ۱۳۸۹
- ۱۲- گالستون، ماریام، سیاست و فضیلت، فلسفه سیاسی فارابی، ترجمه حاتم قادری، تهران، ۱۳۸۶
- ۱۳- لائرتیوس، دیوگنس، فیلسوفان یونان، ترجمه بهراد رحمانی، نشر مرکز، ۱۳۸۷
- ۱۴- نیگل، تامس، در پی معنا، ترجمه سعید ناجی و مهدی معین زاده، تهران، هرمس، ۱۴۰۰

خدا یا انسان؛ پاسخ فارابی به پرسشی همواره حاضر در باب خیر انسان

دکتر رضا ماحوزی

دانشیار فلسفه پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی وزارت عتف

طرح مسئله

قرن بیستم قرن مواجهات آشکار و رادیکال ایجابی و سلبی با گذشته است. در این مصاف، ایدئولوژی‌ها و فلسفه‌ها نیز با سویه‌های متعدد و به نام آزادی و عدالت و برادری و توسعه و رفاه به میان آمدند تا گذشته را به نفع آرمان‌های خویش واکاوی کنند؛ یکی در نفي آن و دیگری در دفاع از آن، یکی به نام دفاع از آزادی و "انسان"، گذشته و اندیشه دینی و الهیاتی را مایه خسران و عامل عقب ماندگی و از خودبیگانگی و ابزار استعمار و برده‌داری و سلطه دانست و دیگری، در موضعی کاملاً مقابل، همان گذشته و دین و "خدا"ی سنت را لازمه ضروری نجات دنیای معاصر از مصائب سیاسی و فرهنگی و تمدنی منظور داشت. اما این جدال در مرزهای فکر و اندیشه متوقف نماند و به میدان‌های سیاست و جنگ نیز کشیده شد. بسیاری از دولت‌ها و آدمیان در جنگ‌های گرم و سرد، به کمک سیستم‌های کنترلی و تکنولوژی‌های پیشرفته به جان یکدیگر افتادند و خواهان کسب و تثبیت موقعیت‌های برتر شدند. اما آیا این جدال‌ها و سخن در باب خیر آدمی، چنانکه برخی از سنت‌گرایان می‌گویند جدالی است مدرن و ناشی از سوپرکتیویته انسان جدید یا آنکه می‌توان آن را در دنیای قدیم نیز سراغ گرفت؟

این پرسشی است بزرگ و پاسخ به آن مقتضی دقت و صرف وقت بسیار است. در این نوشتار با مروری اجمالی بر اصلی‌ترین نزاع‌های دوره حیات فارابی، تحلیل و پاسخ این فیلسوف به آن‌ها را، با تمرکز بر دوگانه انسان-خدا بیان خواهیم کرد. هرچند این پاسخ یکی از پاسخ‌ها است و نه لزوماً تنها پاسخ ممکن.

فارابی و بحران مدعیان قدرت

فارابی فیلسوف بحران است بدین معنا که هم در دوره بحران‌های فکری و سیاسی و اجتماعی زیسته و از آن بحران‌ها متأثر شده است و هم بدان لحاظ که از زاویه دید خود برای آن بحران‌ها راه حل ارائه داده است. اصلی‌ترین بحران زمانه فارابی، بحران مدعیان قدرت بود؛ خواه مدعیان سیاسی و خواه مدعیان دینی. آنچه این بحران را از بحران‌های مشابه متمایز می‌کرد، گره خوردن جدال‌های دینی به جدال‌های سیاسی بود؛ ائتلافی که ابعاد و اضلاع متعددی را پیش آورده بود.

در مرکز میدان سیاست و دیانت در قرن‌های سوم و چهارم هجری/نهم و دهم میلادی، خلیفه عباسی در میانه دو مدعی غربی و شرقی- خلافت فاطمی در شرق (شمال آفریقا و جنوب اروپا) و خلافت علوی و اسماعیلی در شرق (ایران و مناطق موسوم به خراسان بزرگ)- تحت فشارهای متعدد قرار داشت. هر سه گروه با تفسیری کلامی و فلسفی و عرفانی از متون دینی، دستگاه‌های سیاسی چندگانه‌ای را شکل داده بودند؛ دستگاه‌هایی که به نیروی نظامی و نظام علمی و اقتصادی و اجتماعی نیز مجهز بود.

در روی دیگر سکه، تمایل شدید رهبران دینی برای سرپرستی مردم عادی و حتی دربار به نام دین و خدا، زمینه‌های اختلاف شدیدی میان مدعیان دین در گوشه گوشه قلمرو اسلام ایجاد کرده بود. هر یک از این گروه‌ها، روایت خود از بندگی انسان برای خداوند را تقریر می‌کرد و مستخدمین و معتقدان خود را به مصاف عقاید مقابل و معتقدان دیگر باورها گسیل می‌داشت تا به اسم خدا و دفاع از شریعت و وعده بهشت و رستگاری و جاودانگی، فرمان ارتداد طرف مقابل و مجوز ریختن خون آن‌ها را صادر و زندگی را در کامشان تلخ کنند. اما زندگی عینی و عملی مردم عادی به خصوص در شهرهای بزرگی چون بغداد و ری و اصفهان و بلخ و غیره مقتضی چیزی بیش از توصیه‌های دینی و انقیادهای مذهبی بود. اینان به همزیستی و رفاه و شادی و فرهنگ غیردینی هم نیاز داشتند. بر اساس همین ضرورت بود که گاه شاهان محلی به سیاست‌هایی به نفع جامعه و با هدف مهار مدعیان دین دست می‌زدند تا تعادلی برقرار شود. با این حساب، نزاع میان فرهنگ دینی و غیردینی نیز یکی دیگر از اضلاع بحران زمانه فارابی بود؛ هرچند سویه تقابلی این دو در بسیاری از موارد چندان تند و رادیکال نبود.

فارابی کشمکش‌های میان انسان و خدا و بین سیاست و دین را ذیل ایده وحدت فلسفه و دین و سیاست جمع کرد. کلید اصلی او در این طرح، فلسفه عقلانی‌ای بود که پای بر زمین و در میان مردم و احتیاجات عینی آن‌ها دارد و سری در آسمان دین و اخلاق. این دو سطح بنحو وجودشناسانه به هم متصل شده‌اند.

فارابی در فلسفه خود، از یکسو مشروعیت نظام سیاسی را بر نظم وجودشناختی و عقلانیت بیناذهانی مبتنی ساخت و از سوی دیگر، اجرای سیاست‌ها و قوانین را بر شرایط انضمامی و واقعیت وجودی انسان‌ها مشروط کرد چراکه در این کلیت، نیل به سعادت و خوشبختی آدمی است که هدف هرگونه نظم سیاسی و جامعه شکل یافته است. به تعبیر دیگر فارابی، سیاست و اخلاق و دین و جامعه را تجهیزاتی لازم برای نیل آدمی به سعادت و خیر و خوشبختی در نظر گرفت و نه برعکس.

فارابی گفتگوی میان مدعیان دین و سیاست و اخلاق و اقتصاد و فلسفه و فرهنگ را تنها مجرای یافتن راه حل‌های انضمامی برای خروج از بحران‌ها می‌دانست؛ اگرچه گفتگو قواعد و اصولی دارد تا سر از جدال‌های بی‌پایان درنیاورد. این همان رویه‌ای است که او نیز در دستگاه فکری خود در پیش گرفته است. او از منطق و مباحث فلسفی در حوزه‌های جهان‌شناسی، خداشناسی، انسان‌شناسی، سیاست، اخلاق و هنر استفاده کرده است تا نشان دهد این حوزه‌ها در عین تعدد چگونه می‌توانند در کنار یکدیگر استقرار یافته و یک دستگاه فکری منسجم را عرضه دارند.

علاوه بر این، فارابی در فلسفه خود بین جامعه و انسان معقول و ایده‌آل و جامعه و انسان انضمامی و ملموس تفکیک کرده است. برای وی، همسویی وجودشناختی میان جهان و جامعه و انسان معقول و ایده‌آل، ما را به سمت مدینه فاضله‌ای سوق می‌دهد که در آن انسان‌های خردمند، قوانین معقول مدینه را پذیرفته و بر اساس آن خیر فردی و جمعی خود را حاصل می‌آورند. با اینحال، جوامع و انسان‌های ملموس و انضمامی موجود، گونه دیگری از قوانین و نحوه دیگری از رفتارهای اجتماعی متساهلانه را طلب می‌کنند. آدمی در واقعیت انضمامی روزمره، موجودی است گاه توانا و گاه ناتوان، گاه شاد و گاه غمگین، گاه مختار و گاه مجبور. این چنین انسانی در کنار دیگر انسان‌های مشابه خود و در میانه مصائب و مشکلات اجتماعی و طبیعی، توانایی زیستن ذیل قوانین معقول و حداکثری مدینه فاضله را ندارد. این سخن بدان معنا نیست که قوانین معقول مدینه فاضله معیوب‌اند، بلکه بدین معنا است که قوانین ایده‌آل متناسب با جامعه ایده‌آل است و "خیری" که در آن جامعه برای افراد موردنظر قرار گرفته یک خیر حداکثری است و وسیع و توان انسان‌های واقعی یارای چنان حدی از معقولیت و خیرخواهی نیست. از همین رو است که برای این آدمیان، باید از گونه دیگری از خیرخواهی سخن گفت. خیر این آدمیان در "دوستی" است و "مشارکت".

حال می‌توان به پرسش آغازین پاسخ داد که فارابی در متن بحران‌های سیاسی و عقیدتی و دینی، هیچ‌گاه سعادت انسان را از خواست خداوند و این دو را از فلسفه و زندگی عادی و معطوف به فرهنگ و هنر و شادی و ضرورت کاستن از رنج‌ها و آلام بشری جدا نکرده است. او در معنای دقیق کلمه، فیلسوف وحدت است و نه البته فیلسوف گردهم آوردن. او تلاش کرده این شئون متعدد را ذیل یک دستگاه فلسفی منسجم و سازگار گردهم آورد. برای او سعادت آدمی نه از راه بریدن از عقلانیت عینی و بیناذهانی منتشر در جهان، بلکه از راه پیوستن به آن به‌شیوه‌ای دو سویه حاصل می‌آید؛ یک سویه معطوف به تعریف ایده‌آل‌ها و چشم‌اندازها و سویه دیگر معطوف به زیستن مشارکت جویانه و دوستی آدمیان در شهرها و جوامع برای کاستن از رنج‌ها و محنت‌ها و بیش از آن، رشد و تعالی اخلاقی فردی و اجتماعی از راه شکوفا شدن استعدادها و ظرفیت‌ها از راه کار و کوشش. بنابراین می‌توان گفت در زمانه فارابی هم‌چون دوران معاصر، نزاع‌های متعددی درباره درک گروه‌های سیاسی و دینی و اجتماعی از مفهوم سعادت و آزادی انسان و خواست خداوند و شریعت و سیاست و خلافت وجود داشت. فارابی در مواجهه با آن نزاع‌ها، نظام فلسفی خود را با هدف توجه هم‌زمان به شئون زندگی معقولانه و سعادت‌مندانانه فردی و جمعی در شهرها و ذیل حکومت‌ها و نظام‌های سیاسی و دینی عرضه داشته و از فلسفه و هنر برای این مقصود به شیوه‌ای حکیمانه و هنرمندانه استفاده کرده است.

منابع

- فارابی، ابونصر، تحصیل السعاده، تصحیح جعفر آل یاسین، بیروت: دارالندلس، ۱۴۰۳.
- ، السیاسة المدینة، ترجمه و شرح حسن ملکشاهی، انتشارات سروش، چاپ اول، ۱۳۷۶.
- ، آراء اهل المدینة الفاضله، تصحیح البیر نصری نادر، بیروت: دارالمشرق، ۱۹۹۱.
- ماحوزی، رضا، نسبت سیاست و اخلاق در اندیشه فارابی، در مجموع مقالات فارابی و تأسیس فلسفه اسلامی، مجموعه مقالات منتخب همایش فارابی ۱۳۸۹، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا، (۱۳۹۱)
- ماحوزی، رضا، پیوند اخلاق فردی و اخلاق اجتماعی در اندیشه خواجه نصیرالدین طوسی، در کتاب مجموعه مقالات فردگرایی و جمع‌گرایی در آموزه‌های اسلامی، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، بهار (۱۳۹۴)

Guy Le Strange, Baghdad During the Abbasid Aolphote: From Cotemporary Arabic and Persian Sources, Routledge Library Editions, 2017.

Kleven, T. Alfarabi's Introduction to the Five Rational Arts: Scientific Demonstration, Dialectic, Sophistry, Rethoric and Poetry, Centre Lois medievals, Melanges de, Universite Soint-Joseph, vol. 65, 2013, pp.103-117.

سخنرانی دکتر محسن فغانی سرکنسول ج.ا.ایران در آلمانی قزاقستان

بسم الله الرحمن الرحيم

خانمدارمن مرزالار، قورمته قوناقتار، خوشگلدنزد

اجازه بفرمایید در ابتدا از جناب آقای جانسید تویمبایف رییس محترم دانشگاه فارابی و از سخنان ارزشمند ایشان تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین فرصت را مغتنم می‌شمارم و از حضور گرم اساتید محترم و فارابی شناسان محترم ایرانی برای حضور در این همایش تشکر نمایم.

البته جا دارد از تمامی اساتید، دانشجویان و علاقمندان به دانشمند بزرگ جهان اسلام، ابونصر فارابی که در این همایش حضور دارند تشکر نمایم.

همایش امروز در ستایش فارابی بعنوان یکی از نوایغ جهان است که با ظهور در در زمانه بسیار حساس تاریخی، توانست تاثیر عمیق و بسزایی را در تفکر اندیشمندان بعد از خود به جا بگذارد و زمینه شکوفایی تمدن اسلامی را فراهم سازد. لذا بسیاری از وی به‌عنوان بزرگترین فیلسوف مسلمان و مؤسس فلسفه اسلامی یاد می‌کنند.

وی با پیوند و تلفیق میان دین و فلسفه و ترکیب منطق و فلسفه با علوم اسلامی، به این نکته اساسی نیز اشاره کرد که میان دین محمدی و حکمت یونانی تناقضی وجود ندارد و اگر اختلافی وجود دارد مربوط به ظواهر امر است.

ابونصر فارابی با طرح نظریه مدینه فاضله، فلسفه ایران‌شهر بعنوان بخشی از تاریخ اندیشه ایرانی که معتقد به شاه آرمانی و فره ایزدی است و ریشه در دوره ساسانی دارد را با نظریه خلافت اسلامی و همچنین دانش یونانی آشتی داد.

فارابی برای صدها سال در سرزمین ایران تکریم شد و بزرگ داشته شد و رهبر انقلاب اسلامی ایران نیز در دیدار سال گذشته با آقای «قاسم ژومارت توکایف» رئیس‌جمهور قزاقستان، تاکید نمودند که فارابی به‌عنوان یک فیلسوف و دانشمند اسلامی می‌تواند مبنای همکاری‌های فرهنگی و تشکیل یک کمیته مشترک علمی میان دو کشور شود.

این دستور از سوی مقامات عالی‌ه دوکشور مورد توجه قرار گرفت و با توجه به اشتراکات تاریخی و فرهنگی ایران و قزاقستان این کمیته شکل گرفت و برنامه‌های متعددی برای بزرگداشت و شناخت زوایای پیدا و پنهان شخصیت و ویژگی‌های ایشان مورد بررسی قرار گرفته و به تصویب رسید. برگزاری این همایش را باید در همین چارچوب مورد ارزیابی قرار داد.

امید است حضور دانشمندان و فیلسوفان ایرانی در این همایش و تعامل نزدیک آنها با اندیشمندان قزاقستانی، زمینه شناخت بیشتر فارابی را فراهم آورده و وحدت بیشتر بین مردم جهان و بویژه دوکشور را سبب شود و موجبات رشد و تعالی جهان اسلام و کل بشریت را فراهم آورد. همچنین از همکاری و تلاش‌های دکتر میربایف رییس دانشکده شرق‌شناسی و حسین آقازاده وابسته فرهنگی سرکنسولگری ج.ا.ایران در آلماتی برای برگزاری این همایش تشکر می‌کنم.

سخنرانی دکتر خلیج منفرد مدیرکل همکاری‌های علمی دانشگاهی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

آفرین جان آفرین پاک را اوکه جان بخشید و ایمان خاک را

ریاست محترم دانشگاه فارابی جناب آقای تویمبایف، سرکنسول محترم جمهوری اسلامی ایران در آلماتی جناب آقای فغانی؛ استادان و فرهیختگان ارجمند از ایران و قزاقستان دانشجویان عزیز و علاقمندان به علم و معرفت و اخلاق و کرامت با تقدیم سلام و احترام به همه‌ی شما بسیار خرسندم که امروز در کشور دوست و برادر قزاقستان و شهر زیبای آلماتی در محفلی که به یاد اندیشمند پرآوازه جهان بشریت برپا شده و با واژه‌های آسمانی علم و اخلاق آراسته شده است شرکت می‌کنم. بدون شک فارابی از بزرگترین اندیشمندان و از نخستین سرآمدان حکمت و معرفت در دوران طلایی تمدن اسلامی در قرن‌های سوم و چهارم هجری است.

دورانی که به دوران شکوفایی ارزشهای اسلامی و انسانی شناخته می‌شود در این عصر باشکوه علم و دانش، حکمت و خرد، اخلاق و کرامت انسانی و تساهل و بردباری در نزد حاکمان و مردمان آن دوران ارج و قرب داشته و صاحبان این فضیلت‌ها مورد احترام بودند. در چنین محیطی و در چنان زمانه‌ای بزرگانی همچون فارابی، ابن‌سینا، ابوریحان بیرونی، رودکی و فردوسی طوسی رشد و نمو یافته‌اند و هریک سهم‌ستری در بالندگی علم و ادب و توسعه و ترقی جوامع اسلامی آن دوران داشته‌اند به طوری‌که هنوز همه‌ی ملت‌های منطقه با افتخار به میراث گرانسنگ آنها به خود می‌بالند و تلاش می‌کنند بهره‌ای از آن میراث گرانبها در دوران معاصر نیز بگیرند تا توشه‌ای برای سعادت نسل حاضر در دنیای پرآشوب امروز باشد.

امیدوارم همایش علمی و کاربردی با عنوان: "انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی" که امروز شاهد برگزاری آن در دانشگاه فارابی هستیم گام بلندی برای شناخت بهتر میراث گرانسنگ فارابی و ویژگیهای دوران ام باشد و با پیوند حکمت و اخلاق در آثار فارابی آموزه های اخلاقی و درسهای عملی برای نسل حاضر در جوامع اسلامی به ارمغان آورد. انشاءالله

به نمایندگی از سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی بر خود فرض می دانم از تلاش و همت مسئولین محترم دانشگاه فارابی، رییس دانشکده فلسفه و علوم سیاسی و وابسته محترم فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در آلمانی برای انجام مقدمات و تمهیدات برگزاری این همایش مهم و ارزشمند و نیز استقبال گرم و مهمان نوازی صمیمانه آنها تشکر و قدر دانی کنم.

موفقیت همه ی شما را در تحقق اهداف بلند این همایش از خداوند منان خواهانم.

والسلام علی من اتبع الهدی.

حکیم فارابی، منش آدمی و «مدینه فاضله»

جواد جلالی کیاسری*

چکیده:

در باره دانشور بزرگ «ابونصر فارابی» که پیشاهنگ فلسفه ارسطویی و گشاینده جستارهای آن در خاورزمین است و همزمان، چهره ارجمندی است که ما ایرانیان به همراه قرآقان، به او می نازیم و از اندیشه هایش در گشایش چالش های زندگی و زمانه یاری می جوئیم، هر اندازه با قزاق ها هم اندیشی و همگرایی نماییم، سودمندی فرهنگی آن به خودمان باز می گردد. چه اینکه چنین می نماید، چشم اندازهای فلسفی فارابی، راهگشای بسیاری از بن بست های کنونی در ساختارهای فرو بسته تواند بود. بازخوانی و بازشناسی اندیشه ها و رویکردهای سازنده فارابی در گذر از «مدینه فاسده» و رسیدن به «مدینه فاضله» و نیز پی بردن به راز ناکامی آدمیان و همچنین، بررسی های دانشورانه و آسیب شناسی آیین های شهریاری درست و بهنجار، نیاز اکنونی و بنیادین مردمانی است که دردمندان، پیگیر سامانه بهتری برای «زیست خردمندان» هستند.

او این «زیست خردمندان» را در گذر از پستی ها و زشتی ها و ناروایی ها همچون: نادانی و دروغ و ناراستی و نادرستی و کینه ورزی و رشک بری و پول اندوزی و جاه جوئی و چیره گری و فریبکاری می داند و بر این

دیدگاه درست، پای می‌فشارد که اگر مردمان به آیین خرد، سر فرود آرند و پیامدهای آن را گردن نهند، بی‌گمان شهروند سرزمین خرد و خوشبختی خواهند شد و به گفته سعدی:

رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند بنگر که تا چه حد است مقام آدمیت

فارابی به گواهی همین رویکرد ژرف فلسفی‌اش، نخستین اندیشمندی‌ست که بیرون از رهیافت‌ها و نگاه‌های اتوپیااندیش و آسمانی، بر روی زمین به دنبال خوشبختی آدمی‌ست. زیباترین فراز اندیشه او، همین داستان «مدینه فاضله» و راهکارهای رسیدن به آن است. در همین جاست که منش بایسته، همچون پیری مینوی و پیامبری درونی، دست آدمی را می‌گیرد و از ایستگاه‌های پلیدی و ناپاکی گذر می‌دهد. گویا تنها راه برای رسیدن مردم به آرامش درونی و خوشبختی و بهروزی همگانی، همین راه است. چنین می‌نماید که اگر چه او را «معلم ثانی» و دنباله‌رو «ارستو» نامیده‌اند، باری-وی «سقراط» و اندیشه‌های اخلاقی او را بیشتر بازتاب داده است. نیازی راستین که تا روزگار ما دامن کشیده است.

مایه خرسندی‌ست اگر از اندیشه‌های این دانشمند بزرگ و برجسته، برداشت‌ها و دیدگاه‌های کاربردی و امروزی بیرون آورده شود تا به دور از سخنان خیالی و پندارین، زمینه‌ساز پیشرفت و کارآمدی مردمان گردد.

خوشبختانه، آنگاه که به «تاریخ فلسفه» نگاهی می‌اندازیم، می‌بینیم که اندیشه فارابی در سپهر فلسفه سیاسی در چارچوب نگاه ایرانی و اندیشه ایرانشهری‌ست که در جای خود از «حکمت خسروانی» سرچشمه گرفته است.

- وابسته فرهنگی پیشین ایران در کشور قزاقستان و کارشناس سامانه ایرانشناسی و زبان فارسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

حسین آقازاده

وابسته سرکنسولگری ج.ا.ایران در آلمانی قزاقستان

در طول تاریخ نوابغ بسیاری پا به عرصه گذاشته اند، اما از میان آنان صرفاً تعداد معدودی به‌عنوان شخصیت‌های نابغه کلاسیک از سوی متخصصان و مردم پذیرفته و شناخته شده اند. در جوامع امروزی نیز نوابغ وجود دارد، ولی همه آن‌ها از سوی جامعه علمی و عامه مردم شناسایی نمی‌شوند. براین اساس، سوال اصلی این است که چرا پاره‌ای از نوابغ بطور بارز مورد پذیرش و توجه واقع می‌شوند و عده‌ای ممکن است از نبوغ بیشتری برخوردار باشند اما مورد اقبال و پذیرش خاص و عام قرار نمی‌گیرند؟ در این نوشتار به بررسی جامعه‌شناختی علل و عوامل شناخته شدن فارابی می‌پردازیم که چگونه این شخصیت بشری در میان نوابغ تاریخ سر بر آورده و ممتاز و برجسته شده است؟

بر این مبنا باید تصریح کنم که فارابی به‌عنوان یک شخصیت نابغه از نوابغ تاریخ متمایز و برجسته است. این متفکر و اندیشمند جهانی میراث بی‌همتا و بی‌بدیل برای بشریت به ارث گذاشته است. میراث فارابی در بحث انسان خیرخواه و جامعه خیرخواه به‌عنوان یکی از محوری‌ترین مباحث محافل فلسفی و علمی جهان در رشته‌های مختلف از گذشته تا به امروز به میراث گذاشته است. بطوری که هزاران کتاب و مقاله در این باره نوشته و در آینده نوشته خواهد شد. فارابی با شناخت نیاز غایی و نهایی انسان تلاش کرده در ساخت اندیشه‌های خیرخواهانه گفتمان بنیادین را بنا نهاد و افکار صاحب‌نظران و مردم را به سوی جامعه سعادت‌مند سوق دهد و پایه‌های اندیشه ورزی سازنده و مثبت را در مقوله آرمان‌شهر انسانی پی‌ریزی کند و نام خود را در تاریخ فلسفه و اندیشه ورزی جاودانه سازد.

در این میان، سوال اصلی همچنان پا برجاست و این‌که چه عوامل و علل سبب شد فارابی در تاریخ فلسفه ماندگار و جاودانه شود؟ در تقسیم‌بندی عوامل به دو گروه درونی و برونی باید به تأثیر عامل برونی محیط و فضای اجتماعی و فرهنگی دوره حیات فارابی دقت ویژه‌ای نماییم. فارابی در دوره از تاریخ زندگی کرده که شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی برای بالندگی و رشد معنوی و فکری وجود داشت و نباید این مقتضیات دوره تعالی فرهنگ ایرانی و اقوام را در گستره‌ای وسیع‌تر نادیده گرفت. درعین حال عوامل و علل درونی همانند استعداد و نبوغ فارابی مؤثر بوده، لیکن هوش اجتماعی فارابی در ارتباط با شیوه عرضه نبوغ و بهره‌برداری از استعدادها نیاز به بررسی دقیق جامعه‌شناختی دارد و از سوی دیگر، فارابی به لحاظ جهان‌بینی و روش‌شناسی در مقایسه با شخصیت‌های فلسفی و جامعه‌شناسی شناخته‌شده متمایز است، برای نمونه در مقایسه با اکوست کنت در نگاه به تحلیل جامعه

مدنی از سطح تئوریک به سوی سطح کاربردی سازی و بهره‌برداری از دانش فلسفی پیش رفته است. سایر عوامل و علل درونی و برونی این تمایز و تعالی فارابی در مقاله تشریح خواهند شد.

همایش علمی و کاربردی: "انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی"

جمهوری قزاقستان، شهر آلماتی، ۲۴ اکتبر سال ۲۰۲۳

وزارت علوم و آموزش عالی جمهوری قزاقستان و دانشگاه ملی فارابی، پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران و سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی جمهوری اسلامی ایران و سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران در آلماتی بطور مشترک همایش علمی و کاربردی: "انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی" را در ۲۴ اکتبر سال ۲۰۲۳ در دانشگاه ملی فارابی برگزار کردند.

این همایش در قالب ملاقات و گفتگوی رئیس جمهوری قزاقستان قاسم جومارت توقایف در سفر رسمی در ۱۹ ژوئن سال ۲۰۲۳ به ایران با ابراهیم رئیسی رئیس جمهوری اسلامی ایران و اجرای تعهدات و وظایف برنامه مبادلات فرهنگی برای سال‌های ۲۰۲۲-۲۰۲۵ بین وزارت فرهنگ و ورزش جمهوری قزاقستان و وزارت فرهنگ و ارشاد جمهوری اسلامی ایران، برگزار شده است.

فارابی خردمندی دوراندیش است که بهترین دستاوردهای جهان شرق و غرب را در هم آمیخته است. میراث ارزشمند علمی و خلاق این متفکر برای بشریت کل دنیا اهمیت زیادی دارد. از ویژگی اصلی جهان‌بینی این متفکر توجه به توسعه علم در هماهنگی با فلسفه، اخلاق و هنجارهای دینی است. اگرچه یک مطالعه جامع درباره آثار فارابی در قرن دوازدهم آغاز شد، اما برای تداوم پژوهش و تحلیل عمیق و جامع از دنیای معنوی وی، زمانی طولانی مورد نیاز است.

امروزه به جرئت می‌توان گفت که تحقیقات مربوط به میراث علمی فارابی، بسیاری از مسائل دیدگاه‌های فلسفی، منطقی، اجتماعی-اخلاقی وی، اگرچه در آثار دانشمندان داخلی و خارجی مورد توجه قرار گرفته است ولی هنوز هم به‌طور کامل تکمیل نشده است. فارابی به‌عنوان یک پل محکم بین تمدن‌ها و کشورها که آنها را به هم نزدیک می‌کند، محسوب می‌شود.

بنابراین، این همایش یک رویداد مهم است که جهت مطالعه و انتشار میراث متفکر بزرگ بشریت کل دنیا و یک شخصیت مشترک برای کل دنیا ترک است، تأثیرگذار خواهد بود. همچنان یک پلتفرم علمی برای فارابی‌شناسان جهت بحث در مورد مسائل اساسی، شده است.

این برای حوزه علوم، وضعیت حال و آینده کشور قزاقستان بسیار مهم است.

علاوه بر این دانشمندان مرکز فارابی دانشگاه ملی فارابی در پروژه پژوهشی جامع دانش و آثار فارابی سه‌ساله برای سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۲۵ بین کشورهای ایران و قزاقستان، شرکت می‌کنند.

در چارچوب این پروژه دانشمندان عضو گروه کاری شده‌اند و کارهای مطالعه، بازخوانی، ترجمه و تحقیقاتی را شروع کردند.

دانشمندان دانشکده فلسفه و علوم سیاسی دانشگاه فارابی گفتمان تطبیقی: "انسان خیرخواه در آثار دانشمندان ترک و فارابی"، تحقیقاتی درباره پروژه‌ای تحت عنوان: "فلسفه زبان و زبان فلسفه در علم ابونصر فارابی، انجام می‌دهند.

دانشمندان دانشگاه ملی فارابی، تحقیقات انجام شده در زمینه فارابی‌شناسی را با همکاران ایرانی در این همایش مطرح و جمع‌بندی کرده و جهت‌گیری‌های پژوهشی را گسترش دادند.

این همایش بین‌المللی دانشمندان قزاقی و ایرانی را متحد کرده و به یک پلتفرم جدید برای تقویت گفتگو و مشارکت فارابی‌شناسان تبدیل شده است.

هدف اصلی همایش شناخت و درک مبنای معنوی، تاریخی و فلسفی جامعه امروز از طریق میراث ارزشمند فارابی است.

دانشمندان و فارابی‌شناسان معروف، اساتید دانشگاه، دانشجویان مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری و مدیران پژوهشگاه‌های کشورهای روسیه، ازبکستان، ایران، هند و نمایندگان رسانه‌های قزاقستان در این همایش حضور داشتند.

در افتتاحیه رسمی و جلسه عمومی همایش:

آقای تویمبایف ژ.ک. - رئیس هیئت مدیره - رئیس دانشگاه ملی فارابی قزاقستان

آقای فغانی محسن سرکنسول ایران در آلماتی

آقای دکتر خلیج منفرد ابوالحسن مدیرکل همکاری‌های علمی دانشگاهی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

آقای کتحواده سوپنیل شاراد، کنسول هند در آلماتی

خانم شرمحمدواو نیگیناخان ارسلان قیزی، رئیس گروه فلسفه و مبانی معنویت دانشگاه ملی میرزو اولوگبک ازبکستان، عضو افتخاری هیئت رئیسه انجمن فلسفی روسیه، رئیس بخش ازبکستان انجمن فلسفه روسی، سخنرانی‌های خوش‌آمدگویی را ارائه کردند.

در جلسه عمومی همایش دانشمندان و فارابی شناسان معروف:

آقای پروفسور اعوانی غلامرضا، عضو برجسته علمی ایران، خانم سید احمدوفا ناتالیه، محقق ارشد عضو مسئول آکادمی ملی علوم جمهوری قزاقستان، دکتر علوم فلسفه، پروفیسورها: آقای التایوف ژاکیبیک فارابی شناس، آقای میربایف بکژان - رئیس دانشکده فلسفه و علوم سیاسی دانشگاه فارابی، خانم قورمانعلیوا اینور، دکتر رضا غلامی و دکتر رضا ماحوزی، مسعود امید و آقای پالتوره اختیار مولداتوره اولی مدیر دپارتمان علوم و نوآوری های دانشگاه فرهنگ اسلامی مصر، شرکت و سخنرانی کردند.

این همایش از هفت بخش تشکیل شده که در آن بسیاری از مسائل مطابق با جزئیات جهت گیری علمی جلسه مورد بحث قرار گرفت:

بخش اول گفتمان تطبیقی: "انسان خیرخواه در میراث متفکران مسلمانان و فارابی" - دکتر غلامرضا اعوانی و آقای التایوف ژاکیبیک فارابی شناس و پروفیسور علوم فلسفه

بخش دوم: "پارادایم های معاصر جامعه شهری خیرخواه و ارزش پایداری" - خانم بیتنوا ناگیمه دکتر علوم فلسفه و دکتر ابوالحسن خلیج منفرد

بخش سوم: "علم اخلاق و فضایل اخلاقی در میراث ابونصر فارابی" - خانم ایربکوفه علییه، کاندید علوم فلسفه و آقای دکتر رضا غلامی

بخش چهارم: نقش اخلاق در حفظ سنتها و ارزشهای اجتماعی: پیوندهای سنت و دین در جهان خانم علیکبايوا، کاندید ای علوم فلسفه و دکتر رضا ماحوزی دانشیار فلسفه پژوهشگاه مطالعات فرهنگی

بخش پنجم: "اصول اخلاقی فارابی در راه رسیدن به خوشبختی"

دکتر ژاماشف ع.ش و دکتر مسعود امید استاد فلسفه دانشگاه تبریز،

بخش ششم: "فلسفه زبان و زبان فلسفه در تعالیم ابونصر فارابی"

آقای دویسنبايف ابای کاباکبايولی دانشیار، کاندیدای علوم آموزش و پرورش و آقای دکتر کیاسری جلالی کارشناس سامانه ایرانشناسی و زبان فارسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

بخش هفتم: "تغییرات در جهت گیری های ارزشی و کیفیت جدید شخصیت در جامعه قزاقستان و ایران در چارچوب جهانی شدن

- خانم بالتیمووا م. ر.، کاندیدای علوم فلسفه، دانشیار و آقای دکتر آقازاده حسین، وابسته سرکنسولگری ایران در آلماتی قزاقستان

شرکت‌کنندگان در این همایش طیف گسترده‌ای از مسائل موضوعی مربوط به ادغام علم و آموزش، بهبود فرهنگ معنوی، اخلاقی و فکری جامعه معاصر را مورد بحث قرار دادند. در چارچوب کار بخش انسان خیرخواه در میراث فارابی و اندیشمندان مسلمان، علم اخلاق و فضایل اخلاقی در میراث فارابی، اصول اخلاقی در دستیابی به سعادت، پارادایم‌های معاصر جامعه شهر خیرخواه و ارزش‌پایداری، فلسفه زبان و زبان فلسفه و نقش اخلاق در حفظ سنت‌ها و ارزش‌های اجتماعی، تغییرات در جهت‌گیری‌های ارزشی و کیفیت جدید شخصیت در جامعه قزاقستان و ایران در چارچوب جهانی شدن مورد بررسی قرار داده است.

شرکت‌کنندگان از ثمربخشی مباحث، نتایج همایش و سازمان‌دهی سطح بالای ابراز سپاس و قدردانی کردند.

بر اساس نتایج کار هر بخش، پیشنهادهایی برای گنجاندن در قطعنامه کلی همایش تهیه شده است. در پایان همایش در ۲۴ اکتبر ۲۰۲۳، مدیران جلسات، پیشنهادهای دریافت شده را مورد بحث قرار دادند که بر اساس آن قطعنامه زیر را تصویب کردند:

۱. تداوم شکل‌گیری فارابی‌شناسی و حفظ آن و چشم‌انداز توسعه مطالعات فارابی در قزاقستان و ایران را ضروری می‌داند؛
۲. تقویت کار مرکز بین‌المللی فارابی در دانشگاه ملی فارابی قزاقستان با تبدیل آن به مرکز تمام مراکز بین‌المللی فارابی در سراسر جهان؛
۳. جهت تداوم کارهای تحقیقاتی و ترویج و ارج نهادن بیشتر به آثار فارابی، اتحاد و هم‌افزایی ظرفیت علمی مؤسسات آموزشی، فرهنگی و قزاقستان و ایران،
۴. بدیهی است که تربیت از طریق ارزش‌های اخلاقی فارابی برای بهبودی جامعه کمک می‌کند، بنابراین اعلام مسابقه آزاد در خصوص آثار فارابی در بین دانشجویان، اعطای بورسیه فارابی بین‌المللی بر اساس نتایج مسابقه،
۵. تشکیل بنیاد فارابی بین‌المللی و در قالب آن حمایت از جوانان که علاقه‌مندی دارند درباره میراث فارابی و استادان و شاگردان وی و افرادی که در دوران فارابی زندگی کردند، پژوهش کنند.

۶. بازگرداندن آثار فارابی و ترجمه‌های آثار وی از سراسر جهان به قزاقستان، ایجاد بنیاد کتاب مرکز فارابی، در نتیجه احیای کار ترجمه که در سال ۱۹۷۵ با ۱۱۰۰ سالگرد این متفکر آغاز شده است.
۷. ایجاد پلتفرم باز بین‌المللی برای مطالعه میراث فارابی و انتشار گسترده دستاوردها و اکتشافات در زمینه مطالعات فارابی از طریق آن؛
۸. ایجاد پایگاه اطلاعاتی: شاخص‌های علمی فارابی شناسان، به‌روزرسانی مداوم آن و استفاده از این بانک اطلاعاتی برای ارزیابی اثربخشی تحقیقات علمی
۹. برگزاری نشست‌های علمی فارابی قزاقستان و ایران به‌طور منظم در دو کشور،
۱۰. ایجاد فدراسیون موسسات علمی و تحقیقاتی، موسسات آموزش عالی که در زمینه مطالعات فارابی در قزاقستان و ایران فعالیت دارند، به منظور جلب مشارکت آن‌ها برگزاری کنگره فارابی که در خصوص سالگرد ابوالنصر فارابی؛
۱۱. همکاری با مرکز فارابی بین‌المللی در دانشگاه ملی فارابی قزاقستان جهت تهیه و انتشار مجله؛ انتشار مطالعات، تحقیقات علمی و مقالات مربوط به میراث فارابی در نشریه مذکور، برنامه‌ریزی طرح‌های مهم و فعال جهت آشنایی با تحقیقات انجام شده در ایران، تحقیقاتی انجام شده در قزاقستان؛
۱۲. تهیه چکیده‌های آثار دانشمندان، فیلسوفان و فارابی شناسان ایران به زبان قزاقی، ارائه آن برای مراکز علمی و همچنین انتشار مجموعه چکیده به‌منظور آشنای تحقیقات علمی دانشمندان قزاقستان در ایران.

◉ سایر برنامه‌های جانبی:

◉ برگزاری همایش فرهنگ و تمدن شرق در دانشگاه آبی قزاقستان

همایش فرهنگ و تمدن شرق در دانشگاه آبی قزاقستان برگزار شد

این همایش در قدیمی‌ترین دانشگاه قزاقستان با ۹۵ سال قدمت برگزار شد.

هیئتی از اساتید دانشگاهی ایران از جمله دکتر اعوانی چهره ماندگار دانشگاهی کشور، دکتر غلامی رئیس پژوهشگاه فرهنگ و تمدن وزارت علوم، دکتر امید عضو هیئت علمی دانشگاه تبریز، دکتر رضا ماحوزی عضو هیئت علمی عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ تمدن و اجتماع وزارت علوم، دکتر خلیج منفرد مدیر کل همکاری‌های علمی دانشگاهی و جلالی کیاسری کارشناس سامانه ایرانشناسی و وابسته پیشین فرهنگی در آلماتی حضور داشتند.

در این هم‌اندیشی در ابتدا رئیس انستیتو تاریخ دانشگاه در سخنانی از حضور هیئت بلندپایه ایرانی در دانشگاه آبی ابراز خرسندی کرد.

سپس حسین آقازاده وابسته فرهنگی کشورمان در قزاقستان به معرفی اعضای هیئت ایرانی به اساتید و دانشگاه آبای پرداخت.

در ادامه دکتر اعوانی در سخنانی گفت امروز خوشحال هستم که در دانشگاه آبای حضور یافتیم آنچه که مسلم است فرهنگ شرق در مقایسه با فرهنگ غرب از غنای بیشتری برخوردار است علت آن در حکمت عرفان و فلسفه‌ای است که در شرق شرق گرفته است.

وی ادامه داد قدیمی‌ترین تمدن‌های جهان در شرق شکل گرفتند از جمله چین هند و ایران. لکن تمدن ایران در مقایسه با سایر تمدن‌ها از غنای بیشتری برخوردار است و من خوشحالم که امروز در جمع اعضای هیئت علمی دانشگاه و دانشجویان هستم که مختصری در خصوص حکمت ایرانی صحبت کنم.

پرداختن به موضوعاتی مانند فارابی می‌تواند فرصتی برای همکاری با یکدیگر باشد و باید این فرصت را غنیمت شمرد.

سپس غلامی در سخنانی و در طی ارائه مقاله‌ای به هفت ویژگی فرهنگ و حکمت شرقی پرداخت،

در ادامه خلیج منفرد ضمن تاکید بر همکاری‌های علمی دانشگاهی بین ایران و قزاقستان اعلام کرد ۱۰ بورسیه دانشگاهی در مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری به دانشجویان قزاقی اختصاص می‌یابد تا اینکه تعاملات دانشگاهی دو کشور افزایش پیدا کند.

در ابتدای این دیدار، دکتر تویمبایف رییس دانشگاه فارابی از دیدار با هیات عالی رتبه علمی ایران ابراز خرسندی و خوشحالی نمود و گفت حضور اعضا هیات ایرانی در همایش فارابی باعث افتخار ما است و روابط علمی دو کشور برای ما اهمیت دارد. شرکت اعضا هیات ایرانی از جمله دکتر اعوانی پیشکسوت و سرشناس در همایش فارابی فرصت مغتنمی است. وی در ادامه افزود پیشنهاد اول این است که آثار را در موضوع فارابی ترجمه و بطور مشترک منتشر نمایم. پیشنهاد دوم اینکه تعاملات و تبادلات بین هیات های علمی دو کشور را افزایش دهیم.

در ادامه، رییس دانشگاه فارابی به معرفی دانشگاه پرداخت و گفت با دانشگاه شهید بهشتی، محقق اردبیلی، علامه طباطبایی و بنیاد ایرانشناسی ارتباط و همکاری داشته‌ایم و از دانشگاه فارابی تعداد ۱۷۰ ایران‌شناس فارغ‌التحصیل شده اند و هم‌اکنون ۱۱ ایرانی در این دانشگاه تحصیل می‌کنند. وی تصریح کرد زمینه‌های علمی و فرهنگی وجود دارد و علاقمند به توسعه روابط هستیم.

در ادامه حسین آقازاده وابسته سرکنسولگری کشورمان اعضا هیات را معرفی نمود و تصریح کرد همکاری نمایندگی فرهنگی ایران در آلماتی با سه دانشکده فلسفه و علوم سیاسی، شرق‌شناسی و روابط بین‌الملل شکل گرفته و تبادل مقالات و استادان در حال انجام است و هدف اصلی از برگزاری این همایش در کاربردی سازی و اجتماعی سازی نظریات فارابی در زندگی روزمره مردم است و این رویه را تداوم خواهیم داد. همچنین وابسته فرهنگی سرکنسولگری کشورمان از همکاری ریاست دانشگاه فارابی برای پذیرش دانشجویان جدید فارسی پس از پنج سال وقفه تشکر نمود.

سپس دکتر اعوانی به‌عنوان نماینده و رییس هیات عالی رتبه ایرانی گفت وظیفه ما آموزش و تربیت دانشجویان به‌عنوان نسل آینده است و در ایران دانشگاه‌های برتر وجود دارند و ۱۰۰ دانشمند برتر جهان ایرانی هستند و خوشحالم که در سامانه‌های رده‌بندی جهانی دانشگاه فارابی رتبه بالایی دارد. استاد و چهره ماندگار افزود که فارابی آنطور که شایسته است شناخته نشده است و روی هر کلمه فارابی باید بحث کنیم و وجوه فلسفی فارابی شناخته نشده است و همکاری در شناخت فارابی بطور دوجانبه مورد نیاز جهان امروز است. زبان فارسی زبان مشترک فرهنگ‌ها است و کتاب مثنوی معنوی در ۱۰ سال

گذشته در آمریکا پر فروش ترین بوده است. نمونه‌های بسیاری از عمق و تاثیرات ادبیات و مکتوبات ایرانی وجود دارد.

دکتر غلامی در ادامه بر اهمیت همکاری‌های علمی تاکید کرد و پیشنهاد نمود زبان فارسی در رشته فلسفه به‌عنوان زبان خارجی تدریس شود تا تعاملات دوجانبه در موضوع فارابی تقویت شوند.

دکتر خلج منفرد مدیرکل همکاری‌های علمی دانشگاهی نیز بر آمادگی برای همکاری‌های علمی تاکید کرد و بر اساس این همایش تعاملات و تبادلات دانشگاهی را توسعه می‌دهیم. همچنین سایر اعضا هیات نظرات و پیشنهادهای در زمینه همکاری‌های علمی ارایه کردند.

در پایان دیدار رییس دانشگاه فارابی نشان علمی دانشگاه را به پاس ارج نهادن به تلاش های علمی استاد اعوانی به ایشان اهدا کرد.

به گفته استادان قزاق، یکی از آرزوی های استادان دانشگاه این است که این نشان را از دانشگاه فارابی پس از یک عمر تلاش علمی دریافت نمایند.

در این جلسه جمع‌کثیری از دانشجویان مقاطع دکترا و فوق‌لیسانس رشته‌های فلسفه، شرق‌شناسی و علوم سیاسی، استادان و محققان حضور داشتند.

بر اساس دعوت رئیس دانشگاه فارابی، دکتر اعوانی مطالب فلسفی خود را در قالب یک کلاس تدریس ویژه در دانشکده شرق‌شناسی ارائه نمود.

در این جلسه جمع‌کثیری از دانشجویان مقاطع دکترا و فوق‌لیسانس رشته‌های فلسفه، شرق‌شناسی و علوم سیاسی، استادان و محققان حضور داشتند. در ابتدای جلسه، پروفسور میربایف رئیس دانشکده فلسفه و علوم سیاسی دانشگاه فارابی ضمن تشکر از وابسته فرهنگی سرکنسولگری کشورمان در آلماتی برای هماهنگی و سازماندهی حضور هیئت علمی ایرانی در همایش مشترک و بین‌المللی فارابی تصریح کرد فرصت حضور پروفسور را باید مغتنم بدانیم، به همین منظور از ایشان دعوت نموده‌ایم در چارچوب برنامه درسی مصوب دانشگاه تحت عنوان درس فارابی و جهان معاصر امروز برای مشتاقان علم و دانش تدریس نمایند. وی تأکید کرد حضور استاد اعوانی در قزاقستان فرصتی خوبی است که روابط علمی ایران و قزاقستان از این به بعد تقویت شود و پروفسور اعوانی شخصیت کلیدی در این زمینه هستند.

پرفسور میربایف اضافه کرد امروز این کلاس ویژه تدریس استاد اعوانی در قالب برنامه درسی مصوب دانشگاه است و به ایشان اختصاص داده شده است.

سپس پروفیسور اعوانی، سخنان خود را در سه محور زیر ارائه کرد. نخست چگونه با رشته فلسفه آشنا شده و چرا به آن علاقمند شده است؛ دوم بعضی از تعاریف فلسفه، سوم سیر فلسفه در ایران و مکتب‌های آن و چهارم اهمیت فارابی در جهان معاصر و بهره‌برداری از آن.

استاد اعوانی در آغاز سخن روز جمهوریت قزاقستان را تبریک گفت و افزود بسیار خوشحالم که در جمع دانشکده فلسفه حضور دارم و خوشبختم تعداد زیادی در این دانشگاه به فلسفه علاقمند هستند. وی در بیان سرگذشت زندگی علمی خود گفت علاقه ام به فلسفه از خانواده‌ام شروع شد و احساس می‌کردیم در یک فرهنگ زنده زندگی می‌کنیم و در خانواده ما یک کتابخانه با موضوعات ادبی، عرفانی و فلسفی بود و اعضا خانواده با کتاب و کتاب‌خوانی مأنوس بودند و پدرم داستان‌های درباره شخصیت‌های مثل ابن‌سینا، فارابی و... نقل می‌کرد و در سفر به لبنان و تحصیل در بیروت با استادان شناخته شده و مشهور فلسفه اسلامی آشنا و به فلسفه علاقمند شدم. منابع درسی و روش تدریس در دانشگاه آمریکایی بیروت بسیار دقیق و جالب بود و بر اساس تاکید استاد دریافتم برای آموختن فلسفه اسلامی بهترین کشور ایران است و به وطن برگشتم و در دانشگاه تهران کارشناسی ارشد و دکترا را خواندم. در این دوره فلاسفه مشهور و برجسته جهانی همانند هانری کربن، ایزوتسو فیلسوف ژاپنی و بسیاری دیگر در آکادمی

فلسفه و پس از آن در موسسه پژوهشی فلسفه ایران حضور یافتند و دانش خود را به اشتراک گذاشتند و ۲۶ سال رییس این موسسه بودم و هر روز اشتیاق و علاقه‌ام به فلسفه اسلامی زیاد شد.

استاد اعوانی در بخش دوم درباره فلسفه سخن گفت و تصریح کرد در گذشته هر علمی را حکمت می‌گفتند یعنی هر آنچه انسان را از جهل رها کند و به پزشکی حکمت طب می‌گفتند و حکمت شعبه‌های زیادی داشته از جمله اخلاق مدنی و تدبیر منزل و ... داشته است. تدبیر منزل به یونانی اوکونومیا یعنی قانون و تدبیر منزل است و اکونومی یا اقتصاد از آن می‌آید و حکمت شامل جهان‌شناسی، انسان‌شناسی و علوم دیگر بوده و همه حکمت محسوب می‌شدند. حکمت به معنای عالی آن الهیات است. الهیات همه علوم را به هم پیوند می‌دهد. چند تعریف از حکمت وجود دارد. کلمه حکمت در زبان‌های اروپایی فیلسوفی است و فیلسوف یعنی دوستدار حکمت است. یک تعریف از حکمت این است که علم به حقایق اشیا می‌گویند. در حالی که علوم دیگر به ظواهر و نمودهای اشیا کار دارند. تعریف دیگر حکمت پژوهش در معنا زندگی است. سقراط در دفاع‌نامه خود نوشت همه عمر خویش را صرف پژوهش در معنای زندگی کرده‌ام. یک تعریف دیگر از حکمت، علم موجود به هر آنچه موجود است. هر علمی موجود را از نقطه نظر خود بررسی می‌کند. طب درباره بدن انسان تحقیق می‌کند. فلسفه موجود را در همه معنا آن بررسی می‌کند. چرا اشیا وجود دارند؟ یک تعریف دیگر حکمت این است که پاسخ به پرسش‌های نخستین است. هر علمی هر پرسشی را در موضوع خودش مطرح می‌کند و پرسش‌های در درون علم معین و محدود نیستند و آن‌ها موضوع نخستین همه علوم هستند. مثلاً آیا عالم مبدائی دارد؟ حقیقت

وجود انسان چه هست؟ آیا جهان این جهان مادی است؟ سرنوشت انسان پس از مرگ چه هست؟ این نمونه‌های سوالات نخستین هستند و فارابی به آن‌ها پرداخته است. یک تعریف دیگر فلسفه از آن افلاطون است و آن تشبیه به خداست و خداگونه شدن است. ملاصدرا را که صدرالمتهلین می‌نامیم به همین تعریف بازمی‌گردد. تعریف عرفانی هم هست و خداوند همه اسما خود را به انسان داده و انسان آن‌ها را فراموش کرده و آن‌ها را با فلسفه به یاد می‌آورد. تعریف دیگر از حکمت عبارت از تولد ثانی است و تولد به جسم از آن علوم دیگر است و تولد به روح متعلق به فلسفه است. سقراط گفته فلسفه را فن مامایی است و فلسفه تولد روح را مامایی می‌کند تا روح سالم به دنیا بیاید. حکمت همیشه در تاریخ بوده و بطور شفاهی از نسلی به نسلی منتقل می‌شده و در فرهنگ ما اهمیت زیادی داشته است. از نظر افلاطون حکمت شفاهی زنده است و حکمت کتبی نمی‌تواند از خودش دفاع کند و حکمت در شرق همواره وجود داشته است.

دکتر اعوانی در بخش سوم سخنان درباره سیر حکمت در ایران گفت کشور ایران در تمام کشورهای اسلامی منحصر به فرد است چراکه حکما تا به امروز در ایران بطور پیوسته بوده‌اند. فلسفه اسلامی از فارابی در ایران شروع شده و تا به امروز ادامه داشته است و در کشورهای دیگر اسلامی وجود نداشته است. استادان سنتی نیز داشتیم که می‌توانستند استادان خود را تا این‌سینا برشمارند. بنابراین حکمت هم تدریس شفاهی استاد و هم با خواندن کتاب ادامه داشته است.

استاد اعوانی در بخش چهارم، مکتب‌های مهم فلسفی را تشریح کرد و افزود چند مکتب بیشتر در ایران نبودند. مکتب مشاء، مکتب اشراق سهروردی، مکتب عرفان نظری ابن عربی، مکتب متعالی ملاصدرا، مکتب کلام عقلی از خواجه‌نصیرالدین طوسی شروع شده است. چرا چهار مکتب در ایران وجود داشته و در غرب مکاتب متعددی هست. چراکه غایت فلسفه کشف حقیقت است و این چهار مکتب همه به حقیقت اعتقاد دارند و روش‌های آن‌ها فرق دارند. در فلسفه غرب قدیم هم چند مکتب بیشتر نداشتیم. همه بیشتر از سقراط هستند. اما در فلسفه جدید غرب اصلاً بحث حقیقت مطرح نیست. شلینگ فیلسوف آلمانی کتابی درباره تاریخ فلسفه غرب دارد. او می‌گوید فلسفه جدید غرب بعد از دکارت مانند تخته تابلوی است که هر فیلسوف تخته را کلاً پاک می‌کند و از نو می‌نویسد. بنابراین تعداد مکاتب فلسفه غرب به تعداد فلاسفه است و اصلاً بحثی درباره حقیقت ندارند.

بخش آخر سخن استاد اعوانی به فارابی اختصاص داشت. وی گفت فلسفه مربوط به همه زمان‌ها است. فارابی فلسفه را در پاسخ به پرسش‌های نخستین در همه شاخه‌ها مطرح کرده است. شاید بگویم اگر فارابی نبود فلسفه اسلامی که اکنون داریم به این صورت نبود. باید به یاد بیاوریم که ابن‌سینا گفته من چهل بار کتاب مابعدالطبیعه را خواندم ولی هیچ چیز نفهمیدم. اما یکبار کتاب اغراض مابعدالطبیعه هشت‌صفحه‌ای فارابی خواندم و همه مسایل ام حل شد. شاید این کتاب فارابی نبود ابن‌سینا به این صورت نبود. ما نباید فارابی را در فارابی محدود و محصور کنیم. فارابی راه و پنجره‌ای است برای فهم همه فلاسفه جهان. مثلاً کتابی دارد درباره آثار ارسطو و کتابی درباره افلاطون و کتابی درباره جمع آرا فلاسفه دارد. یکی از دستاوردهای فارابی ارتباط حکمت برهانی با وحی است که وحی اسلامی را برهانی کرده و راهی برای فهم دین نه‌تنها اسلام بلکه برای همه ادیان ارایه کرده است. ما می‌توانیم دین اسلام، کنفوسیوس و هندوئیسم را از طریق فارابی بفهمیم. در فلسفه امروز حکمت عملی بسیار اهمیت دارد و تقریباً فارابی به همه سوالات از طریق حکمت عملی پاسخ داده است. کمتر مساله مهم فلسفه هست که فارابی مطرح نکرده باشد. بنابراین فارابی می‌تواند مرجعی برای فلسفه تطبیقی باشد. فارابی نه به ما و جهان امروز بلکه به همه زمان‌ها و مکان‌ها تعلق دارد و اصول فلسفه فارابی نه‌تنها در کشورهای مختلف، بلکه در تمدن‌های مختلف، در شرایط مختلف و در زمان‌های مختلف اهمیت دارند.

سخنرانی استاد اعوانی از سوی دانشجویان اساتید، دانشجویان و محققان قزاقی مورد استقبال قرار گرفت و در ادامه آقای دکتر خلیج منفرد مدیرکل همکاری‌های علمی و دانشگاهی گفت زندگی علمی استاد اعوانی همانند زندگی علمی فارابی بوده است برای کسب دانش فلسفه به کشورهای مختلف سفر کرده‌اند و دانشجویان قزاقی نیز همانند فارابی و دکتر اعوانی باید برای دانش سفر کنند و مراکز علمی ایران آماده همکاری پذیرش دانشجویان و اساتید قزاقستانی می‌باشند.

در پایان حسین آقا زاده وابسته فرهنگی سرکنسولگری کشورمان در آلماتی در جمع‌بندی تصریح کرد که استاد اعوانی یکی از چهره‌های ماندگار و شناخته شده رشته فلسفه در ایران و جهان است که در ترویج و آموزش فلسفه در ایران و جهان تلاش‌های بسیاری نموده است و ایشان عضو دائم هیئت مدیره انجمن جهانی فلسفه هستند و از اعتبار علمی اجتماعی بالای برخوردار می‌باشند و حضور ایشان در قزاقستان فرصت مغتنمی برای رشد و بالندگی همکاری‌های علمی است.

همچنین پروفسور آلتای استاد پیش‌کسوت فارابی شناس، کتابی را درباره فارابی به پروفسور اعوانی اهدا کرد. یادآور است به دلیل اهمیت فارابی در چارچوب برنامه درسی دانشگاه فارابی، کلیه دانشجویان دانشکده فلسفه و علوم سیاسی و شرق‌شناسی دانشگاه باید درس فارابی شناسی را به‌عنوان یک درس بگذرانند.

در این سفر، پروفسور اعوانی نشان درجه یک علمی دانشگاه ملی فارابی را از رییس دانشگاه فارابی دریافت نموده است.

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

ИРАН ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ МҮШЕСІ,
ИРАН ФИЛОСОФИЯСЫ ҚАУЫМДАСТЫҒЫНЫҢ
ПРЕЗИДЕНТІ, ШАХИД БЕХЕШТИ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ПРОФЕССОРЫ (ТЕГЕРАН Қ., ИРАН)
АВАНИ ГУЛАМРЕЗАМЕН КЕЗДЕСУ.

КҮНІ/ДАТА
26.10.2023

УАҚЫТЫ/ВРЕМЯ
09:00

МАСАНЧИ 53
Халықаралық қатынастар
факультеті, 1 - зал

ҰЙЫМДАСТЫРУШЫЛАР/ОРГАНИЗАТОРЫ
Философия және саясаттану факультеті
Дінтану және мәдениеттану кафедрасы

ТАҚЫРЫБЫ
«Фараби - ізгі философ»

اعلامیه و فراخوان منتشر شده برنامه میزبانی استاد اعوانی از سوی دانشگاه فارابی در شبکه‌های اجتماعی و رسانه های قزاقستان

تبادل نظر هیات ایرانی با مسوولان دانشکده شرقی شناسی درباره زبان فارسی و ایرانشناسی قزاقستان

در ضمن برگزاری اولین همایش مشترک و بین‌المللی فارابی در قزاقستان نشست تبادل نظر هیات ایرانی با مسوولان دانشکده شرقی شناسی درباره زبان فارسی و ایرانشناسی قزاقستان برگزار شد.

حسین آقا زاده وابسته فرهنگی سرکنسولگری کشورمان در آلمانی، ضمن تشکر از اعضا هیات ایرانی برای سفر به آلمانی و مشارکت در اولین همایش مشترک و بین‌المللی فارابی در قزاقستان؛ گزارشی کوتاه از وضعیت آموزش زبان فارسی و ایران‌شناسی ارائه کرد و گفت با پیگیری‌های صورت گرفته، به همت رییس دانشکده، رییس کرسی و رییس بخش آموزش زبان فارسی، پس از ۵ سال وقفه در پذیرش دانشجوی جدید زبان فارسی، تعداد سه دانشجوی قزاق در رشته زبان فارسی برای سال تحصیلی ۲۰۲۳ پذیرفته شده‌اند و کار مهم و بزرگی اتفاق افتاده، چراکه مطابق قوانین آموزش عالی قزاقستان، در صورتی دوره آموزش تشکیل می‌شود که تعداد دانشجویان به هفت نفر برسد. ولی مجوز لازم از ریاست دانشگاه دریافت شده و دوره برگزار می‌شود. همچنین وی افزود امکانات و شرایط اتاق‌های ایران‌شناسی و زبان فارسی مساعد و قابل توجه هستند و امکان ایجاد اتاق هوشمند ایران‌شناسی و نمایشگاه دائمی دستاوردهای علمی ایران به‌عنوان پایگاهی در قزاقستان و منطقه وجود دارد و از آقای دکتر خلیج منفرد

درخواست می‌نماییم این طرح را مورد حمایت قرار دهند و اجرایی نمایند. وابسته فرهنگی سرکنسولگری تصریح کرد که اعضا دانشکده در سطوح مختلف همکاری صمیمانه‌ای در موضوعات مختلف داشته‌اند و رویکردهای جدیدی در زمینه اقتصادی سازی آموزش زبان فارسی و ایران‌شناسی و معرفی ایران و قزاقستان اتخاذ شده‌اند و جا دارد از همکاری‌های صورت گرفته تشکر نمایم.

رییس دانشکده شرق‌شناسی دانشگاه فارابی در ادامه، به هیات ایرانی خوشامد گفت و حضور استادان ایرانی را در همایش مشترک و بین‌المللی فارابی را فرصت مغتنمی دانست و افزود اجازه بدهید معرفی کوتاهی از دانشکده ارائه کنم. وی گفت دو سال است که ریاست دانشکده شرق‌شناسی را برعهده دارم و برای رشته ایران‌شناسی جهت توسعه روابط دو کشور مطابق نظر رییس جمهور قزاقستان اهمیت قایل هستیم. ما مسوولیت معرفی ایران را به قزاقستان داریم و این برای ما اهمیت زیادی دارد. خانم دکتر یم اضافه کرد به توسعه بخش ایران‌شناسی توجه داریم. برنامه‌های علمی و فرهنگی برای سال ۲۰۲۳ برنامه‌ریزی کردیم و بدون حمایت و پشتیبانی نماینده فرهنگی ایران اجرایی آن‌ها ممکن نیست. آموزش زبان فارسی را برای تربیت ایران‌شناسان داریم و از طرفی مساله استخدام آن‌ها را داریم و کارهای برای استخدام شده است و با تاکید سرکنسول محترم و حمایت نماینده محترم فرهنگی شرکت‌های ایرانی برای جذب دانشجویان قزاقی فعال شدند و اخیراً نامه درخواست متخصص زبان فارسی را برای یک شرکت فعال در حوزه اقتصاد دریافت کردیم.

سپس استاد اعوانی در سخنانی ضمن ابراز خوشحالی از حضور در دانشکده شرق‌شناسی و کرسی زبان فارسی و ایران‌شناسی تصریح کرد ایران به‌عنوان "فیروزه پل فرهنگ‌ها" در میان عالمان جهان شناخته می‌شود و زمانی یونان چین را نمی‌شناخت و این شناخت از طریق ایران صورت گرفت. پروفسور اعوانی در خصوص تعداد دانشجویان جدید زبان فارسی گفت همواره کیفیت بهتر از کمیت بوده است و امیدوارم این دانشجویان روزی از بزرگ‌ترین ایران‌شناسان قزاقستان شوند. وی در ادامه در خصوص اهمیت غنای فرهنگی و زبان فارسی افزود مغولان هند آثار زیادی از زبان فارسی به زبان سانسکریت ترجمه کرده و به فرهنگ و تمدن ایرانی خدمت کرده‌اند و کتاب معروف "سُر اکبر" در آن دوره ترجمه شده و این کتاب در سال ۱۷۰۰ میلادی به زبان لاتین ترجمه شد و مبدأ هندشناسی اروپاییان بوده است. فارسی‌زبانان هند هم گرایش زبانی اروپایی و هم سامی داشته‌اند و ایران بین شرق و غرب پل بوده است و ایرانیان بودند که مسلمانان را جذب کردند. استاد اعوانی در خصوص نقش ایران در فلسفه قدیم گفت در زمان انوشیروان سال ۵۲۹؛ آکادمی یونان بدست پادشاه یونان بسته شد و فلاسفه یونانی سه سال به ایران پناه می‌آوردند و بعدازآن با انوشیروان پیمان می‌بندند که به یونان برگردد و کسی به آنان متعرض نکند. دو رساله فارابی به لاتین ترجمه شده است اولی کتاب معنا عقل است و در قرون وسطی اروپاییان از عقل چیزی نمی‌دانستند و کتاب دوم احصا علوم است و اروپاییان با تکیه بر آن متون فلاسفه اسلامی

را جمع و تقسیم‌بندی موضوعی کردند و بر مبنای آن برنامه درسی درست کردند. وی افزود همچنین ابن‌سینا در غرب نفوذ کرده است و سن توماس در کتابش هزار بار از ابن‌سینا نام برده است.

در ادامه خلیج منفرد گفت زبان فارسی به ذات زیبا است و میلیون‌ها نفر در منطقه به فارسی صحبت می‌کنند و ایران عضو سازمان شانگهای شده و سیاست توجه اصل همسایگی ایران به زبان فارسی نقش اقتصادی داده است. ۷ دپارتمان زبان فارسی در ترکیه وجود دارد و ۱۰۰۰ دانشجوی ترکیه‌ای زبان فارسی یاد می‌گیرند. وی افزود استاد اوتالی می‌گوید "یونان همان نقش در فرهنگ و تمدن اروپا دارد و ایران همان نقش را در شرق دارد". استاد اینالجیک یک کتاب درباره فرهنگ و هنر دربار عثمانی در ۱۲۰۰ صفحه نوشته است و فصل اول آن ۱۵۰ صفحه است و در این فصل به تاثیر فرهنگ و هنر ایرانی در دوره عثمانی پرداخته است. در ادامه؛ مدیرکل همکاری‌های علمی دانشگاهی تصریح کرد آماده پذیرش دانشجویان قزاقی در ایران هستیم و به تجهیز اتاق ایران‌شناسی کمک می‌کنیم و کتاب‌های جدید ایران‌شناسی را به این اتاق اهدا می‌کنیم. دکتر خلیج منفرد تاکید کرد آماده اعطا فرصت مطالعاتی از یک ماه تا یک سال به قزاق‌ها هستیم و می‌توانیم دوره‌های ایران‌شناسی کوتاه‌مدت در ایران برای آنان در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترا برگزار کنیم و در رشته‌های فارسی و ایران‌شناسی بورسیه اعطا کنیم.

در ادامه دکتر غلامی بر توجه به ایران‌شناسی معاصر تاکید کرد و افزون حمایت‌های علمی و محتوایی از همکاری‌های دوجانبه از طریق نمایندگی فرهنگی ایران به انجام خواهد رسید. وی تصریح کرد خوب است دو نفر از ایران‌شناسان قزاقی به جشنواره بین‌المللی فارابی ایران معرفی شوند تا در بخش بین‌الملل شرکت داده شوند.

سپس خانم دریغا کوکییوا رییس کرسی زبان‌های خاورمیانه و پروفیسور نورعلی قدربای معاون انستیتو ادبیات و هنر آکادمی علوم و خانم آیمان بورانبایوا رییس بخش زبان فارسی سخن گفتند و در انتها خانم فریده جوماژانوا دانشجوی دکترا سه سوال درباره فارابی مطرح کرد. گفتنی است در این تبادل نظر استادان خانم غالبیا قمبربکوا و آقای بولاتبک باتیرخان نیز حضور و مشارکت داشتند.

گزارش یک سفر علمی:

کنفرانس فارابی، قزاقستان، آبان ۱۴۰۲ با عنوان:

"انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی"

مسعود امید

۱. به نظر می‌رسد که باید نخست به دنبال فهم و درک چارچوب و زمینه این کنفرانس بود تا از این طریق بهتر بتوان به تعیین ماهیت یا محتوا و هدف‌گذاری در باب آن پرداخت.

۲. چارچوب و زمینه: قزاقستان پس از فروپاشی شوروی در صدد تعریف، تدوین و تنظیم هویتی جدید و زندگی ای جدیدی برای خود است. به همین جهت برای این کشور، کشف یا وضع عناصر و ارکان فرهنگی برای این هدف، موضوعیت می‌یابند. نیز در ادامه، میراث فرهنگی و سرمایه های فرهنگی آن هم به نوبه خود برجسته می‌شوند و موضوعیت پیدا می‌کنند.

کنفرانس بین‌المللی فارابی در چنین چارچوب و برنامه ای قابل فهم و توجیه است. یعنی کشوری مانند قزاقستان به دنبال تعریف و تدوین هویت جدیدی برای خود است و در ادامه، برای رسیدن به اهداف خود، امکان مشارکت دیگر کشورها را نیز فراهم ساخته است.

این کشور امر مشارکت را بر محور یا محورهای خاصی مانند فارابی پژوهی و فارابی شناسی و فارابی سازی پیش می‌برد (یا بر محور دیگر مشاهیر خود از قبیل آبابی و یسوی و...).

۳. حال سوال این است که مسیر کلی قزاقستان برای استفاده از این سرمایه ها و محورهای فرهنگی چیست؟ دو مسیر کلی که به نظر می‌رسد، از این قبیل است:

۱. مواجهه دانشگاهی و آکادمیک صرف (بر اساس مرجعیت دانشگاه):

الف، از طریق برگزاری کنفرانس ها و تعریف پروژه های مشترک و جلسات بحث و گفتگو در باب فارابی.
ب، جریان سازی، مکتب سازی و نظریه پردازی نظری و فلسفی در باب فارابی.

ج، از طریق تلاش برای تاسیس یک زبان فلسفی خاص (فارابی محور) یا عام (فلسفه محور).
۲. مواجهه اجتماعی و سیاسی (بر اساس مرجعیت زمانه و اقتضائات آن): انتخاب یک مجموعه جدید کارآمد و موثر براساس:

الف. برندسازی

ب، سلبریتی سازی متناسب

ج، تولید هنر متناسب (شعر، فیلم، موسیقی، نقاشی، رقص، و...)

د، تولید معماری متناسب

ه. ایدئولوژی سازی

۴. حاصل این دو مسیر و دو مواجهه، شکل گیری تدریجی فرهنگ و زندگی و هویت جدید قزاقی است. این تلاش ها در حکم تمرین هایی برای حضوری جدید در جهان معاصر است.

۵. مواجهه دوم (غیر اکادمیک) برای قزاقستان بسیار مهم و اساسی است چراکه بی واسطه منجر به تولید محتوای فرهنگی و نتایج اجتماعی و سیاسی می شود. اما خود این مواجهه، تا حدی نیازمند و در رابطه با مواجهه نخست (اکادمیک) است. به بیان دیگر، تولید محتوای فرهنگی که براساس مواجهه دوم صورت می گیرد تا حدی تحت تاثیر تولید محتوا در مواجهه اول (اکادمیک) هم هست.

۶. نقش ایران در این مشارکت چیست؟

الف. مشارکت اساسی و موثر ایران در کشورها عموماً تاخیری و ناموزون است. یعنی در زمان مناسب و با ابزار مناسب صورت نمی گیرد.

ب. ماهیت مشارکت ایران دارای گرایش ایدئولوژیک یا دینی است. بر این اساس به دنبال ترسیم شخصیتی با عنوان فارابی ایدئولوژیک یا فارابی مسلمان خواهد بود.

ج. اما ایران مستعد مشارکت شبه فلسفی یا فلسفی نیز هست. بر این اساس می توان انتظار معرفی چیزی با عنوان فارابی فیلسوف مسلمان یا فارابی فیلسوف را از سوی ایران نیز داشت.

د. با توجه به شرایط موجود و نه ایدال، مشارکت ایران بیشتر از نوع اول (اکادمیک) می تواند باشد تا دوم (غیر اکادمیک).

نتیجه گیری

۱. ایران به دنبال نقش‌آفرینی در فرهنگ و زندگی همسایگان خود است. در این میان، بخشی از این نقش‌آفرینی از طریق سرمایه‌های فرهنگی به معنای سرمایه‌های فلسفی است.

۲. این نقش‌آفرینی در شرایط موجود می‌تواند اکادمیک و تخصصی باشد.

۳. ضریب تاثیر این نوع مشارکت با دخالت چند عامل افزایش می‌یابد:

الف. استمرار زمانی مشارکت

ب. رویکرد انضمامی و عملی به فارابی در کنار رویکرد انتزاعی صرف، در پژوهش‌ها و تحقیقات

ج. تقویت مشارکت‌کنندگان ایرانی از طریق مهارت‌های بیانی و ارتباطی و ساده‌سازی مباحث و...

توصیه‌ها

۱. پرهیز از کمیت‌گرایی صرف در ارائه داده‌ها

۲. پرهیز از تعجیل در ارائه داده‌ها

۳. توجه واقع‌بینانه به مقدار ضریب تاثیر و عدم انتظار معجزه در ارتباطات

۴. توجه به بازخوردهای مشارکت و مسیریابی بر حسب آن‌ها

سخن آخر

ما در قزاقستان به تدریج شاهد تولد فارابی ثانی (دوم) و نه عینا فارابی نخستین یا تاریخی هستیم. قرار است قزاقستان از معلم ثانی، فارابی ثانی تولید کند. فارابی ثانی، فیلسوفی خواهد بود که در قد و قامت قرن بیست‌ویک و متناسب با فرهنگ عام قزاقی خواهد بود. به بیا دیگر قزاقستان بیشتر درگیر فارابی سازی است تا فارابی یابی!

از این رو مشارکت فلسفی یا غیر فلسفی

ایران باید با لحاظ این شرایط صورت گیرد. در غیر این صورت محتوای تولید شده (فلسفی یا غیرفلسفی) توسط ایران، در چالش یا در تقابل با محتوا و مسیر مورد نظر قزاقستان بر محور فارابی خواهد بود. به بیان دیگر، ما با تقابلی با نام فارابی اول (که تولید ایرانی است) و ثانی (که تولید قزاقستان است) مواجه خواهیم بود.

اما از سوی دیگر نباید فراموش کرد که امکان مشارکت جدی از سوی ایران به معنای تحت تاثیر قرار دادن فلسفی و فکری در فارابی پژوهی و بذرافشانی در ذهن و فکر اندیشمندان آن دیار، امری ممکن و

مطلوب است. همان‌گونه که دبیر این همایش به تاثیر پذیری فلسفی آن‌ها در فارابی‌شناسی، از سخنرانان ایرانی اذعان داشت.

این نکته را نیز فراموش نکنیم که بهترین زبان ارتباط در چنین شرایطی، زبان فلسفی زندگی محور است و نه زبان سیاسی یا دینی.

کنفرانس فارابی در آلماتی قزاقستان و پیشنهادهایی برای آینده

رضا ماحوزی

پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی و تمدنی

آبان ۱۴۰۲

ضمن تشکر از اولیای محترم برگزارکننده همایش "انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی" در آلماتی قزاقستان (آبان ۱۴۰۲) خصوصاً رایزن محترم فرهنگی ایران در آلماتی جناب آقای دکتر آقازاده، حسب فرموده، و همچنین حسب دبیری علمی کارگروه علمی مشترک ایران و قزاقستان در فارابی‌شناسی، مواردی از مشاهدات و ملاحظات قبلی خود را بر سبیل دوستی و ارادت خدمتتان عرض می‌کنم:

سال گذشته که مقرر شد کمیته علمی مشترکی بین ایران و قزاقستان تشکیل شود، بسیار خوشحال بودیم که فارابی‌شناسی ما ایرانیان می‌تواند بردی بین‌المللی بیابد و در تجربه‌ای جدید، استادان و محققان فارابی‌شناس ایرانی می‌توانند به سرجمع تجربیات علمی قبلی خود، تجربه همکاری با استادان قزاقستانی را هم اضافه کنند. در قدم نخست، در کنگره اولی که اسفند ماه سال ۱۴۰۱ توسط پژوهشگاه (مؤسسه) مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم برگزار شد، بازخورد این امیدها و آرزوها چندان مثبت نبود؛ طرف قزاقستانی - علیرغم پیگیری‌های فراوان در سطح سفارت ایران در آستانه و سفارت قزاقستان در تهران و نامه‌نگاری‌های متعدد با دانشگاه‌های الفارابی و آکادمی علوم قزاقستان و ارتباط فردی و سازمانی با فارابی‌شناسان قزاقستانی - در این کنگره همکاری‌ای نداشت؛ نه در سطح همکاری با سه محقق که مایل به شرکت در کنگره بودند و نه حتی در سطح ارسال پیامی از طرف وزیر علوم قزاقستان به کنگره همچون ارسال پیام وزیر علوم ایران به آن کنگره.

همایش (کنگره) دوم که در آلمانی قزاقستان و بیش از همه به همت دفتر رایزنی فرهنگی ایران در آلمانی برگزار شد، دریچه خوبی بسوی کشاندن قزاق‌ها در میدان این همکاری مشترک بود. ذکر این نکته از آن رو ضروری است که کمیته علمی مشترک ایران و قزاقستان در فارابی‌شناسی باید از ظرفیت همایش‌های مشترک و سالانه خود برای ارائه دستاوردها و گزارش پیشرفت تحقیقات استفاده کند. علاوه‌براین، لازم است تا آنجا که میسر است از ظرفیت این تعاملات و به‌خصوص همایش‌ها برای تولید محتوای فکری و تعمیق اثرگذاری آن محتواها در آکادمی‌های شرق‌شناسی دنیا استفاده شود.

جمع‌بندی و آرایه پیشنهادها و راهکارها:

موانع و آسیب‌ها:

- ضرورت جلب اعتماد طرف همکاری و اجرای تمام قول‌ها و توافقات و پرهیز از وعده بدون اجرا
- دقت در رعایت اصل احترام متقابل و پرهیز از نگاه خود برتر بینی در تمام سطوح و حوزه‌ها
- رعایت اصل همسایگی و ضرورت پرداختن به نقاط مشترک و پرهیز از طرح مسایل چالش برانگیز
- رعایت اصل تمایز بین هدف و راه رسیدن به هدف و پرهیز از محور و ابزار قراردادن شخصیت های مشترک همانند فارابی و فاصله گرفتن از هدف اصلی همکاری و تعامل سازنده متقابل
- ضرورت واقع بینی و عمل‌گرایی در تعاملات و پرهیز از انتظار تحقق تمام اهداف در کوتاه مدت و در قالب یک برنامه
- ضرورت برنامه‌ریزی میان مدت و اجرا برنامه‌ها مطابق با انتظارات و نیازهای دو طرف و پرهیز از تمامیت‌خواهی و یک سویه‌نگری و عدم رعایت اصل همکاری متقابل

پیشنهادها و راهکارهای اجرایی:

۱. اجرای برنامه‌های میان مدت و معین بجای برنامه‌های کلان و بلندمدت و هزینه بر
۲. حفظ رویکرد علمی در همکاری‌های دوجانبه
۳. اجرای طرح‌های عمومی و اجتماعی سازی دیدگاه‌های فارابی برای کاربرد در زندگی مردم
۴. نشر مجموعه‌های موجز و مختصر عملی برای مخاطب عام
۵. تصحیح و ترجمه و نشر برخی از آثار فارابی
۶. نشر مشترک آثار ترجمه‌ای بطور بومی از طریق دانشگاه فارابی
۷. توجه به ملاحظات و نکات میدانی و ارتباط با نمایندگی فرهنگی مستقر
۸. بهره برداری از شخصیت‌های علمی برجسته و تربیت نیروی انسانی شناخته شده در تعاملات
۹. تولید محتوای مفید و کاربردی برای مراکز علمی محلی به منظور عمومی سازی از طریق نهادهای فرهنگی بومی
۱۰. اجرای طرح‌های تحقیقاتی مشترک معین در قالب گروه‌های مطالعاتی دو کشور و مورد نیاز
۱۱. معرفی آثار و پژوهش‌های شاخص به مراکز علمی قزاقستان و ترجمه آنها
۱۲. تشکیل کارگروه مشاوره و مشورتی از دو طرف با نظارت و هدایت نمایندگی فرهنگی

ضمایم

برنامه های سفر هیات بلند پایه علمی
شرکت کننده در همایش مشترک فارابی
تحت عنوان: "انسان خیرخواه، جامعه
خیرخواه و اخلاق امروز در میراث
فارابی" - آلمانی قزاقستان

| وابستگی فرهنگی سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران - آلمانی قزاقستان

برنامه کلی هیات علمی ایرانی شرکت کننده در همایش فارابی

۲۴ الی ۲۶ اکتبر ۲۰۲۳

همایش بین‌المللی علمی-کاربردی «انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی»

محل برنامه و آدرس	برنامه	زمان
۲۲ اکتبر ۲۰۲۳ (یکشنبه)		
هتل	استقبال از هیات (۶ نفر) در فرودگاه بین‌المللی آلماتی پذیرش و اسکان مهمانان در هتل راحت پلاس شام	۱۴,۰۰ ۱۵,۰۰-۱۴,۴۰ ۱۸,۰۰
۲۳ اکتبر ۲۰۲۳ (دوشنبه)		
خیابان ژامبیل ۲۵	بازدید از دانشگاه آبی (دانشکده تاریخ و حقوق) و سخنرانی پرفسور اعوانی و دکتر غلامی	۱۰:۳۰ ۱۵,۰۰
خیابان فارابی ۷۱	بازدید از موزه دانشگاه فارابی دیدار با رییس دانشگاه و مذاکره پرفسور اعوانی (به‌عنوان رییس هیات ایرانی) و تبادل نظر اعضا هیات و جلسه شام	۱۶,۰۰ ۱۹,۰۰
۲۴ اکتبر ۲۰۲۳ (سه شنبه)		
خیابان فارابی ۷۱ - طبقه ۴	بازدید از مرکز بین‌المللی فارابی ورود مهمانان به سالن همایش در کتابخانه مرکزی دانشگاه فارابی	۸,۴۵
	ثبت نام همایش	۹,۰۰
	شروع همایش	۹,۳۰
	جمع بندی همایش	۱۸,۳۰
	شام	۱۹,۳۰
۲۵ اکتبر ۲۰۲۳ (چهارشنبه)		
	بازدید از جاذبه های شهر: "مدو"	۹,۳۰
	نهار	۱۳,۰۰
	برنامه‌های جشن جمهوری قزاقستان (تعطیل رسمی) شام در سرکنسولگری	۱۸:۰۰-۱۷:۰۰
۲۶ اکتبر (پنجشنبه)		
خیابان کاراسای باتیرا ۹۵	جلسه تدریس استاد اعوانی در میان دانشجویان دکترا و کارشناسی ارشد و استادان دانشگاه فارابی - دیدار و بازدید از دانشکده شرق‌شناسی و اتاق‌های ایران‌شناسی و زبان فارسی و تبادل نظر با استادان ایران‌شناس بازدید از جاذبه های شهر: مراکز خرید	۹,۳۰
	حرکت به سمت فرودگاه آلماتی	۱۷,۰۰

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
KAZAKH NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY NAMED ABAY

برنامه دانشگاه آبی

روز دوشنبه ۱ آبان ۱۴۰۲

WITH THE REPRESENTATIVES OF THE ISLAMIC REPUBLIC
OF IRAN
REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
KAZAKH NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY NAMED ABAY
INSTITUTE OF HISTORY AND LAW
WITH FACULTY AND STUDENTS
"EASTERN CULTURE AND CIVILIZATION"

ROUNDTABLE

PROGRAM

Almaty, 2023

ROUNDTABLE

PROGRAM

Duration: 2023 year 23 October

Passing Location: Almaty city, 25 Zhambyl street, Kazakh named after Abay

National Pedagogical University, 2nd floor, conference hall

Start hours: 11:00 a.m

Moderator: Kenzhebaev Gabit Kapezuly - director of the Institute of History and Law

of the Kazakh national named after Abay, Corresponding member of the

National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan,

Doctor of historical sciences, professor.

23 October	
10:30-10:50	Participants registration
11:00-11:10 11:10-11:20	<i>Introduction word.</i> Kenzhebaev Gabit Kapezuly <i>Introduction word.</i> Hossein Aghazadeh, Head of IRI Attaché of the consulate (Almaty)
11:20-11:50	<i>Lecturer 1</i> Dr. Gulamreza Avani - of the Iranian Academy of Sciences, philosopher, professor
11:50-12:20	<i>Lecturer 2</i> Dr. Reza Golami - Head of the Institute of Cultural, Social and Civilizational Studies, member of the teaching staff of the Research Institute of Humanities and Cultural Studies
12:20-12:30	<i>A final word.</i> Simtikov Jomart Kudaibergenuly - Head of the department of political science and socio-philosophical disciplines
<i>Participants</i>	Dr. Masud Omid, teacher of Tabriz University , doctor of comparative philosophy Dr. Reza Mahuzi, teacher of philosophy at the Research Institute of Cultural, Social and Civilization of the Ministry of Science, Research and Technology of the Islamic Republic of Iran Halaj Monfared, Director General of Scientific and Academic Cooperation of the Organization of Culture and Islamic Communications Jelani Kyosari, Former head of the cultural center Orynbekov Nurlan Amangazyuly, teacher of the department of political science and socio-philosophical disciplines
12:30-12:50	Exchange of views. Discussion. Take a photo

🕒 برنامه روز سه شنبه ۲ آبان ۱۴۰۲ دانشگاه فارابی

وزارت علوم و آموزش عالی جمهوری قزاقستان

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران

دانشگاه ملی فارابی قزاقستان

پژوهشگاه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی جمهوری اسلامی ایران

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی جمهوری اسلامی ایران

سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران در آلماتی

همایش بین‌المللی علمی و کاربردی:

"انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه و اخلاق امروز در میراث فارابی"

۲۴ اکتبر سال ۲۰۲۳، آلماتی

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

MINISTRY OF SCIENCE OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY
RESEARCH INSTITUTE FOR CULTURAL, SOCIAL AND CIVILIZATION STUDIES OF
THE MINISTRY OF SCIENCE OF THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN

ISLAMIC CULTURE AND RELATIONS ORGANIZATION OF THE ISLAMIC REPUBLIC
OF IRAN

CONSULATE GENERAL OF THE REPUBLIC OF IRAN

Abstracts of reports of the International Scientific and Practical Conference "THE
VIRTUOUS MAN, BENEVOLENT SOCIETY AND MODERN ETHICS IN THE
LEGACY OF AL-FARABI"

Almaty, October 24, 2023

MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE
REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

PROGRAM

International Scientific and Practical Conference

"THE VIRTUOUS MAN, BENEVOLENT SOCIETY AND MODERN ETHICS

IN THE LEGACY OF AL-FARABI»

Almaty, October 24, 2023

ORGANISING COMMITTEE

Chairman:

Tuimebayev Zh.K. – Chairman of the Board - Rector of al-Farabi Kazak National University

Members:

Aitzhanova Zh.N.– Member of the Board of al-Farabi Kazak National University
– Vice-Rector for Science and Innovation

Aghazadeh H. – Representative of the Ministry of Science of Iran, Attaché of the Consulate General of Iran in Almaty

Buribayev Zh.A. – Director of the Department of Science and Innovation

Meirbayev B.B.– Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science

Arekenova Zh.A. – Acting Director of the Al-Farabi Library

Alchimbayeva A.B.– Deputy Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science for scientific and innovative work and international relations

Omirbekova A.O. – Deputy Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science for academic, methodological and educational work

Kurmanaliyeva A.D. – Head of the Department of Religious Studies and Cultural Studies of the Faculty of Philosophy and Political Science

Kuranbek A.A.– Head of the Department of Philosophy of the Faculty of Philosophy and Political Science

Baltymova M.R.– Deputy Head of the Department of Religious Studies and Cultural Studies for scientific and innovative work and international relations

Oserbayev E. – Deputy Head of the Department of Philosophy for scientific and innovative work and international relations

Alikbayeva M.B. – Senior Lecturer at the Department of Religious Studies and Cultural Studies

Baizhuma S. – Lecturer at the Department of Religious Studies and Cultural Studies

International Scientific and Practical Conference
"THE VIRTUOUS MAN, BENEVOLENT SOCIETY AND MODERN ETHICS

IN THE LEGACY OF AL-FARABI»

October 24, 2023, 10.00-18.00

Al-Farabi Scientific Library

Zoom Meeting ID: 365 837 9854

Access code: 12345

09.00-
10.00 Registration of participants Visit to the Al-
Farabi Museum
Exhibition of Iranian culture
Exhibition of al-Farabi's work
Foyer of the Scientific Library, hall

PLENARY SESSION
Conference hall №409, 4th floor

Moderator: Meirbayev Bekzhan Berikbaiuly

*Dean of the Faculty of Philosophy and Political
Science*

10.00-
10.10 Tuimebayev Zhanseit Kanseituly
Chairman of the Board - Rector of Al-Farabi Kazakh National
University

10.10-10.20 Faghani Mukhsin
Consul General of the Islamic Republic of Iran in Almaty

10.20-10.30 Khalaj Monfared
Director General for Scientific and Academic Cooperation of the
Organization of Culture and Islamic Communications

PLENARY REPORTS

- 10.30-10.50 Avani Gulamreza
Member of the Iranian Academy of Sciences, philosopher, professor
(Tehran, Iran)
Farabi is a good philosopher
- 10.50-11.10 Altaev Zhakypbek Altayuly
scientist, professor at Al-Farabi Kazakh National University, Doctor of
Philosophy (Almaty, Kazakhstan)
Humanistic ethical thoughts of al-Farabi
- 11.10-11.30 Golami Reza
Head of the Institute of Cultural, Social and Civilizational Studies, member of
the teaching staff of the Research Institute of Humanities and Cultural Studies
(Tehran, Iran)
Farabi's wise positions on the path to happiness
- 11.30-11.50 Seytakhmetova Natalya Lvovna
Chief Researcher of the Institute of Philosophy, Political Science and Religion of
the National Science Ministry of Education and Science of the Republic of
Kazakhstan, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of
the Republic of Kazakhstan, Doctor of Philosophy, Professor (Almaty,
Kazakhstan)
*The revival of ethical imperatives in the works of al-Farabi and Mulla Sadra: the
experience of comparative philosophy*
- 11.50-12.10 Omid Masoud
Professor at the University of Tabriz, Doctor of Comparative Philosophy
(Tabriz, Iran)
Death in the sense of virtue in al-Farabi's utopia. Moral mortality (thanatology)
- 12.10-12.30 Kurmanalieva Ainur Durbelenovna
scientist, professor at Al-Farabi Kazakh National University, Doctor of
Philosophy (Almaty, Kazakhstan)
*The problem of the philosophy of language and the language of philosophy of
Abu Nasr al-Farabi*
- 12.30-12.50 Makhuzi Reza
Associate Professor, PHD of the Research Institute of Culture, Society and
Civilization, Ministry of Science, Research and Technology of the Islamic
Republic of Iran (Tehran, Iran)
God or Man: Al-Farabi's Answer to the Persistent Question about Human Virtue
- 12.50-13.10 Paltore Ikhtiyar Moldatoreuly
Director of the Department of Science and Innovation, Egyptian University of
Islamic Culture Nur-Mubarak, PHD (Almaty, Kazakhstan)
*The role and significance of translation in the study of the heritage of Abu Nasr
al-Farabi*
- 13.10-13.30 Meirbaev Bekzhan Berikbayuly
Scientist, Associate Professor at Al-Farabi Kazakh National University, Candidate
of Philosophical Sciences (Almaty, Kazakhstan)
History of the formation and modern period of Farabi studies in Kazakhstan
- 13.30-13.35 Photo for memory

13.35-14.30 Break
14.30-16.30 Section meetings
17.00-18.00 Adoption of the conference resolution

SECTIONAL SESSIONS
October 24, 2023, 10.00-18.00

Al-Farabi Scientific Library

Zoom Meeting ID: 365 837 9854

Access code: 12345

SECTION 1. The Virtuous Man in the Legacy of Al-Farabi and Muslim Thinkers: A
Comparativist Discourse

Moderators: Altayev Zh.A., PhD, Professor, Avani G., Doctor, Professor
Conference hall №409, 4th floor

SECTION 2. Contemporary Paradigms of Benevolent City Society and Sustainability
Value

Moderators: Baytenova N.Zh., PhD, Professor, Khalaj M., Doctor, Professor
Conference hall №408, 4th floor

SECTION 3. The Doctrine of Ethics and Moral Values in the Legacy of Abu Nasr al-
Farabi

Moderators: Omirbekova A.O., Candidate of Philosophy, Gholami R., Doctor, Professor
Conference hall №410, 4th floor

SECTION 4. The Role of Morality in the Maintenance of Traditions and Social Values:
Continuity of Tradition and Religion in a Global World

Moderators: Alikbayeva M.B., Candidate of Philosophy, Makhuzi R., Doctor, Professor
Conference hall №303, 3rd floor

SECTION 5. Al-Farabi`s Ethical Principals on Happiness

Moderators: Zhamashev A.Sh., PhD, Omid M., doctor, professor
Conference hall №308, 3rd floor

SECTION 6. The Philosophy of Language and the Language of Philosophy in the
teachings of Abu Nasr Al-Farabi

Moderators: Duisenbayev A., Candidate of Pedagogy, Associate Professor, Kiosari D.D.,
Doctor, Professor
Conference hall №303, 3rd floor

SECTION 7. Changes in the new quality and value orientations of personality in Kazakh
and Iranian society in the context of globalization

Moderators: Baltymova M.R., Candidate of Philosophy, associate professor, Agazadeh
H., Doctor, Professor
Conference hall №308, 3rd floor

گزارش توجیهی سفر هیات بلند پایه علمی
شرکت کننده در همایش مشترک فارابی
تحت عنوان: "انسان خیرخواه، جامعه
خیرخواه و اخلاق امروز در میراث
فارابی" – آلمانی قزاقستان

ویژه نامه معرفی قزاقستان

وابستگی فرهنگی سرکنسولگری جمهوری آلمان لرن-آلمانی قزاقستان

فهرست مطالب:

3 معرفی پادمانی از یونگی‌های قزاقستان
1 دانشگاه ملی فارابی قزاقستان
2 دانشگاه آبی
3 بیوگرافی رئیس دانشگاه آبی
5 بررسی اجمالی دانشگاه های قزاقستان
12 نکات مهم در خصوص آموزش عالی قزاقستان

<https://www.kaznu.kz/ru/30539/news>

Main / News / In KazNU discussed the issues of modern farabiology

In KazNU discussed the issues of modern farabiology

24 October, 2023

On the eve of the National Holiday - Republic Day, the Kazakh National University hosted the International Scientific and Practical Conference "Virtuous Man in the Legacy of Al-Farabi, Virtuous Society and Modern Ethics".

The event is organized with the support of the Research Institute of Cultural and Social Studies of the Ministry of Science, the Cultural Organization and the Consulate General of the Islamic Republic of Iran.

Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science, Associate Professor Bekzhan Meyerbaev addressed the participants with a welcoming speech. In his speech, he focused on the tasks of the program of cultural exchange between the Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan and the Ministry of Culture of the Islamic Republic for 2022-2025, approved during the official visit of the President of the Republic of Kazakhstan Kasym-Jomart Tokayev to Iran. One of such tasks is the joint work of scientists of the two countries in the field of farabi studies. Within the framework of this activity a large-scale work on preparation and publication of the catalog of Al-Farabi library in Kazakh and Persian languages has been carried out. In addition, the Al-Farabi Center is holding a competition for grant funding for scientific projects of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan for 2023-2025 "The Virtuous Man in the Legacy of Al-Farabi and 'Turkic Scholars: Comparative Discourse" and "Philosophy of Language and Language of Philosophy in the Teachings of Abu Nasr Al-Farabi".

"I am sure that within the framework of today's event you will be able to share your knowledge on issues relevant to the development of our country. I wish you success in the work of the conference," Bekzhan Meyerbaev, Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science, said during his speech.

"I am sure that within the framework of today's event you will be able to share your knowledge on issues relevant to the development of our country. I wish you success in the work of the conference," Bekzhan Meyerbaev, Dean of the Faculty of Philosophy and Political Science of KazNU, concluded his speech.

Consul General of the Islamic Republic of Iran Faghani Muhsin, who thanked the leadership of KazNU for support and warm welcome, also spoke at the meeting. "The great thinker al-Farabi is respected in Iran. At the meeting of leaders of the Islamic Republic and Kazakhstan last year, President Kasym-Jomart Tokayev, emphasizing the value of historical and cultural ties between the two countries, proposed to create a joint scientific committee. This initiative was supported by the highest officials of the two countries, this committee was established, and several programs were analyzed and approved to study and cultivate the profound aspects of Farabi's personality and scientific works," said Mr. Faghani.

Then plenary speeches were delivered by Avani Gulamreza, member of the Iranian Academy of Sciences, President of the Association of Iranian Philosophy, Professor of Shahid Beheshti University, Gholami Reza, Head of the Institute of Cultural, Social and Civilization Studies, Associate Professor of the Research Institute of Humanities and Cultural Studies, Nur-Mubarak Ikhtiar Paltore, Director of the Department of Science and Innovation of the Egyptian University of Islamic Culture, and others.

During the meeting the ceremony of awarding the guest of honor, President of the Association of Iranian Philosophy, Professor of Shahid Bakhshiti University Avani Gulamreza with the medal "Yeren eenbegi ushin" of the Al-Farabi Kazakh National University took place.

The conference continued with breakout sessions, where scientists and recognized experts discussed topical issues of modern farabiology.

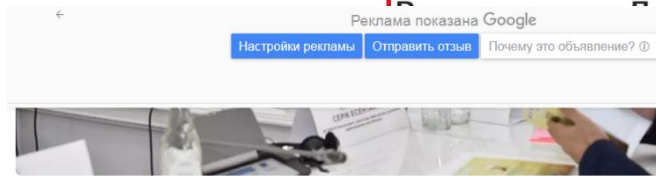
Press-service of Al-Farabi Kazakh National University

<https://farabi.university/news/83049?lang=en>

Главная > Новости > #День республики

24 октября 2023, 14:26

24 октября 2023, 14:26

В преддверии Дня Республики в Алматы прошла конференция, посвященная духовному будущему

Бесплатный выезд специалиста.

Гарантия на все виды работы.

Всегда выполняем работу в оговоренные сроки и не нарушаем данных обязательств

asphalting-best.kz

ОТКРЫТЬ

Международная научно-практическая конференция «Добродетель, добродетельное общество и современная этика в наследии аль-Фараби» собрала делегации из Ирана, России, Индии, Узбекистана и Казахстана, передает корреспондент Vecher.kz.

Читать источник vecher.kz

Новости #Азия #Англия #Ближний Восток

[https://smi24.kz/ru/news/den-](https://smi24.kz/ru/news/den-respubliki/v-preddverii-dnya-respubliki-v-almaty-proshla-konferentsiya-posvyaschennaya-duhovnomu-buduschemu-1104997)

[respubliki/v-preddverii-dnya-respubliki-v-almaty-proshla-konferentsiya-posvyaschennaya-duhovnomu-buduschemu-1104997](https://smi24.kz/ru/news/den-respubliki/v-preddverii-dnya-respubliki-v-almaty-proshla-konferentsiya-posvyaschennaya-duhovnomu-buduschemu-1104997)

В преддверии Дня Республики в Алматы прошла конференция, посвященная духовному будущему

Автор материала Бахыт САРСЕМБАЕВА / вторник, 24 октября 2023 г., 14:26

Международная научно-практическая конференция «Добродетель, добродетельное общество и современная этика в наследии аль-Фараби» собрала делегации из Ирана, России, Индии, Узбекистана и Казахстана, передает корреспондент Vecher.kz.

Последние новости

- 11:57 Геннадия Головкина лишили соперника на бой в Казахстане
- 11:17 Военные провели в Алматы учебные сборы
- 11:02 31-летний полицейский покончил с собой в Алматинской области
- 10:46 «Барыс» уступил «Ак Барсу» на выезде
- 10:33 Теннисист Бейбит Жукаев выиграл «Челленджер» в США
- 10:20 Смертельную травму получил горняк на шахте «Казахмыс»

Все новости

фото автора

Дискуссионной площадкой по обмену мнениями развития науки в современном мире с учетом отечественного и зарубежного опыта стал Казахский национальный университет, носящий имя аль-Фараби.

Ректор вуза **Жансеит Туймебаев**, приветствуя участников встречи, напомнил, что 19 июня прошлого года Президент Республики Казахстан Касым-Жомарт Токаев в ходе официального визита в Иран встретился с Президентом Исламской Республики Иран Ибрагимом Раиси, где с участием глав государств члены официальных делегаций подписали программу культурного обмена между Министерством культуры и спорта Республики Казахстан и Министерством культуры Исламской Республики Иран на 2022-2025 годы.

Последние новости

- 11:57 Геннадия Головкина лишили соперника на бой в Казахстане
- 11:17 Военные провели в Алматы учебные сборы
- 11:02 31-летний полицейский покончил с собой в Алматинской области
- 10:46 «Барыс» уступил «Ак Барсу» на выезде
- 10:33 Теннисист Бейбит Жукаев выиграл «Челленджер» в США
- 10:20 Смертельную травму получил горняк на шахте «Казахмыс»

Все новости

<https://vecher.kz/v-preddverii-dnia-respubliki-v-almaty-proshla-konferentsiia-posviashchennaia-dukhovnomu-budushchemu-1698136290>

Ректор КазНУ встретился с учеными Ирана

23 Октября, 2023

Председатель Правления – Ректор Казахского национального университета имени аль-Фараби Жансеит Туймебаев встретился с делегацией из Ирана, прибывшей в КазНУ для участия в международной научно-практической конференции «Добродетельный человек в наследии Аль-Фараби, добродетельное общество и современная этика».

В состав делегации вошли: профессор Университета Шахида Бахшти, президент Ассоциации иранской философии Гуламреза Авани, доцент, руководитель Института культурных, социальных и цивилизационных исследований Реза Голами, генеральный директор по научному и академическому сотрудничеству, организации культуры и исламских коммуникаций Халадж Монфаред, преподаватель Университета Табриз, специалист по сравнительной философии и математической логике Масуд Омид и др.

В ходе встречи стороны высказали взаимное желание укреплять партнерство в сферах культуры, цивилизации, образования и науки.

Руководитель вуза Жансеит Туймебаев, приветствуя уважаемых ученых, высказал ряд предложений. «Наш университет назван в честь философа, ученого Абу Насра аль-Фараби, который стал Вторым учителем мира. Для нас это большая честь. Поэтому мы уделяем большое внимание ученым – исследователям Аль-Фараби. В этом контексте мы предлагаем, чтобы вы пропагандировали исследования о мыслителе Аль-Фараби в Иране и писали статьи. Также в ближайшее время совместно с иранскими учеными будут изданы совместные научные книги. Все эти шаги призваны соединить вузы двух стран и способствовать сотрудничеству в сферах культуры, истории и образования. В КазНУ работает кафедра ирановедения. В настоящее время обучаются 11 иранских студентов», – сказал ректор.

В свою очередь, члены делегации выразили поддержку указанным предложениям и выразили заинтересованность в дальнейшем наращивании отношений.

<https://farabi.university/news/83035?lang=ru>

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ABOUT THE UNIVERSITY INFORMATION FOR APPLICANTS EDUCATIONAL PROCESS VACANCY SCIENCE FACULTIES

ALUMNI NEWS COVID-19 UNIVERSITY DEVELOPMENT STRATEGY LANGUAGE TANDEM

NEW SITE - FARABI.UNIVERSITY

Contacts Feedback

Main page / Departments / Humanities /

Go to the visually impaired mode

10/27/2023
Views: 51

International activity
Student life
Faculty News and Events
Photogallery
Announcement
Accreditation
Specialties
Media publication
The publication of educational and scientific materials, presentations in pdf format on the kaznu web resources
Foreign lecturers
Publications in Scopus journals

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

ABOUT THE UNIVERSITY INFORMATION FOR APPLICANTS EDUCATIONAL PROCESS VACANCY SCIENCE FACULTIES

ALUMNI NEWS COVID-19 UNIVERSITY DEVELOPMENT STRATEGY LANGUAGE TANDEM

NEW SITE - FARABI.UNIVERSITY

Contacts Feedback

Main page / Departments / Humanities /

Go to the visually impaired mode

On October 26, as part of the sustainable development partnership point of the Sustainable Development Goals (SDGs) project, at the Faculty of Oriental Studies, the Department of Middle East and South Asia, Department of Iranian Studies, a meeting was held with a delegation of Iranians who came to the international scientific and practical conference "A Virtuous Person, a Benevolent Society and modern ethics in the legacy of al-Farabi". At the meeting, the group, led by the famous Iranian philosopher and scientist Avani Ghulamreza, also included Dr. Khalaj Monfared, Dr. Gholami Reza, Dr. Omid Masoud, Dr. Makhouzi Reza, expert Javad Jalali Kesari, director of the Iranian Cultural Center in Almaty H. Aghazadeh. The meeting was attended by the dean of the Faculty of Oriental Studies N.B. Yem, deputy director of the Institute of Literature and Art named after M. Auezov T. Kydyr, head of the department of the Middle East and South Asia D. Kokeeva, teachers of the department and department of Iranian studies.

f t i o @ ...

<https://www.kaznu.kz/en/11841/news/one/38442>

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде Иран ғалымдары қатысқан конференция өтті

Қаз 30, 2023 20:01 Asia/Almaty

24 қазанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті.

2022 жылғы 19 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Иранға ресми сапары барысында Иран Ислам Республикасының Президенті Ибрахим Раисмен кездесіп, мемлекеттер

24 қазанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті.

2022 жылғы 19 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Иранға ресми сапары барысында Иран Ислам Республикасының Президенті Ибрахим Раисмен кездесіп, мемлекеттер басшыларының қатысуымен ресми делегациялардың мүшелері Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі мен Иран Ислам Республикасы Мәдениет және исламдық бағдар министрлігі арасындағы 2022-2025 жылдарға арналған мәдени алмасу бағдарламасына қол қойды.

Осы бағдарлама бойынша ҚР Президенті Қ.К. Тоқаевтың тапсырмаларының аясында 24 қазанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті. Қазақстан Президенті Иран мен Қазақстан арасындағы тарихи және мәдени өріптестікті терең деп атады және Ислам революциясының мәртебелі жетекшісі Аятолла Хаменеидің Фарабитану бойынша ғылыми комитет құру туралы ұсынысын құптады. Аятолла Хаменеи сонымен қатар Иран мен Қазақстан арасындағы мәдени ынтymақтастықты кеңейтуді маңызды деп атап, Иранда мыңдаған жылдар бойы зерттеліп келе жатқан Ислам философия және қазақ тектес ғалым ретінде әл-Фараби мәдени ынтymақтастықтың негізі бола алатынын айтты.

БАСТЫ ЖАҢАЛЫҚТАР

Иран Президенті Рим папасымен телефон арқылы сұхбаттасты

9 minutes ago

Раиси: Сионистік режимнің соғыс қылмыстары мен АҚШ-тың оны қолдауы жазасыз қалмауы тиіс

13 абан шеруінің мәлімдемесі: Иран Палестина халқын қолдайды

GALLERY | Исламдық Иранның түпкір-түпкірінде "Әлемдік үстемшілікпен күрес" ұлттық күні шеруі өтті

Ливан Хизбулланың бас хатшысы: АҚШ Газадағы барлық қырғын мен қылмыстарға тікелей жауапты

РЕДАКТОРДЫҢ ТАҢДАУЫ

Газада соғыс басталғалы бері Иран Сыртқы істер министрі БҰҰ Бас хатшысына екінші рет

2022 жылғы 19 маусымда Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев Иранға ресми сапары барысында Иран Ислам Республикасының Президенті Ибрахим Раисмен кездесіп, мемлекеттер басшыларының қатысуымен ресми делегациялардың мүшелері Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі мен Иран Ислам Республикасы Мәдениет және исламдық бағдар министрлігі арасындағы 2022-2025 жылдарға арналған мәдени алмасу бағдарламасына қол қойды.

Осы бағдарлама бойынша ҚР Президенті Қ.К. Тоқаевтың тапсырмаларының аясында 24 қазанда Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті. Қазақстан Президенті Иран мен Қазақстан арасындағы тарихи және мәдени өріптестікті терең деп атады және Ислам революциясының мәртебелі жетекшісі Аятолла Хаменеидің Фарабитану бойынша ғылыми комитет құру туралы ұсынысын құптады. Аятолла Хаменеи сонымен қатар Иран мен Қазақстан арасындағы мәдени ынтymақтастықты кеңейтуді маңызды деп атап, Иранда мыңдаған жылдар бойы зерттеліп келе жатқан Ислам философия және қазақ тектес ғалым ретінде әл-Фараби мәдени ынтymақтастықтың негізі бола алатынын айтты.

Газадағы барлық қырғын мен қылмыстарға тікелей жауапты

РЕДАКТОРДЫҢ ТАҢДАУЫ

Газада соғыс басталғалы бері Иран Сыртқы істер министрі БҰҰ Бас хатшысына екінші рет ресми хат жолдады

25 minutes ago

Сейіт Хасан Насроллаһның рационалды дипломатиясы

16 hours ago

Зеленский Ресеймен бейбіт келіссөз жүргізуді қабылдамады

17 hours ago

КӨП ОҚЫЛАТЫН ХАБАРЛАР

Мохбер: Ұлы жібек жолында Иранның орны ерекше

Қазақстандағы Құран жарыстарының нәтижесі жарияланды

Сейіт Хасан Насроллаһның рационалды дипломатиясы

Сейед Хасан Насроллаһның "ал-Ақса дауылы" туралы сөздерінің маңызды аспектілері

Сионистік шабуылдар басталғаннан бері Газада 46 журналист пәһнәд болды

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Конференция Иран Ислам Республикасының Ғылым министрлігінің мәдениеттану және қоғамтану ғылыми-зерттеу институтының, Иран Ислам Республикасының мәдениет ұйымы мен Ирана Ислам республикасының Алматы қаласындағы Бас консулдығының қолдауымен ұйымдастырылды. Иран ғылым академиясының мүшесі, Иран философиясы қауымдастығының президенті, доктор Авани Гуламреза бастаған ирандық делегация құрамында Мәдениет және Ислам коммуникациялары ұйымының ғылыми және академиялық ынтымақтастық жөніндегі бас директоры Халадж Монфәред, Мәдени, әлеуметтік және өркениеттік зерттеулер институтының басшысы, доктор Голами Реза, Тебриз университетінің профессоры, салыстырмалы философия докторы Омид Масуд, Иран Ислам Республикасы Ғылым, зерттеулер және технологиялар министрлігінің Мәдени, әлеуметтік және өркениеттану ғылыми-зерттеу институтының қауымдастырылған профессоры, PhD Махузи Реза, Ислам мәдениеті және коммуникация ұйымының ирантану және парсы тілі жүйесінің сарапшысы Джавад Джалали Киосари болды.

Қазақстанның құрған жарыстарының нәтижесі жарияланды

Сейіт Хасан Насроллаһиң рационалды дипломатиясы

Сейед Хасан Насроллаһиң "әл-Ақса дауылы" туралы сөздерінің маңызды аспектілері

Сионистік шабуылдар басталғаннан бері Газада 46 журналист шәһид болды

Зеленский Ресеймен бейбіт келіссөз жүргізуді қабылдамады

VIDEO | Ливан шекарасында Хиzbollah мен сионистік режим армиясы арасында атыс жалғасып жатыр

VIDEO | Сионистердің Газа секторындағы жаңа қылмысы

Ранси: Сионистік режимнің соғыс қылмыстары мен АҚШ-тың оны қолдауы жазасыз қалмауы тиіс

Қазақстан Палестинаға бір миллион доллар гуманитарлық көмек беледі

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Конференция Иран Ислам Республикасының Ғылым министрлігінің мәдениеттану және қоғамтану ғылыми-зерттеу институтының, Иран Ислам Республикасының мәдениет ұйымы мен Ирана Ислам республикасының Алматы қаласындағы Бас консулдығының қолдауымен ұйымдастырылды. Иран ғылым академиясының мүшесі, Иран философиясы қауымдастығының президенті, доктор Авани Гуламреза бастаған ирандық делегация құрамында Мәдениет және Ислам коммуникациялары ұйымының ғылыми және академиялық ынтымақтастық жөніндегі бас директоры Халадж Монфәред, Мәдени, әлеуметтік және өркениеттік зерттеулер институтының басшысы, доктор Голами Реза, Тебриз университетінің профессоры, салыстырмалы философия докторы Омид Масуд, Иран Ислам Республикасы Ғылым, зерттеулер және технологиялар министрлігінің Мәдени, әлеуметтік және өркениеттану ғылыми-зерттеу институтының қауымдастырылған профессоры, PhD Махузи Реза, Ислам мәдениеті және коммуникация ұйымының ирантану және парсы тілі жүйесінің сарапшысы Джавад Джалали Киосари болды.

Қазақстанның құрған жарыстарының нәтижесі жарияланды

Сейіт Хасан Насроллаһиң рационалды дипломатиясы

Сейед Хасан Насроллаһиң "әл-Ақса дауылы" туралы сөздерінің маңызды аспектілері

Сионистік шабуылдар басталғаннан бері Газада 46 журналист шәһид болды

Зеленский Ресеймен бейбіт келіссөз жүргізуді қабылдамады

VIDEO | Ливан шекарасында Хиzbollah мен сионистік режим армиясы арасында атыс жалғасып жатыр

VIDEO | Сионистердің Газа секторындағы жаңа қылмысы

Ранси: Сионистік режимнің соғыс қылмыстары мен АҚШ-тың оны қолдауы жазасыз қалмауы тиіс

Қазақстан Палестинаға бір миллион доллар гуманитарлық көмек беледі

<https://parstoday.ir/kz/news/kazakhstan-i73378>

To get future Google Chrome updates, you'll need Windows 10 or later. This computer is using Windows 7.

[Learn more](#)

<https://www.youtube.com/watch?v=MT0Q0D9a7Sw&t=84s>

The exhibition stand features a central screen displaying the conference logo and a portrait of Al-Farabi. To the left, a panel titled 'Detection and Space Technologies' includes a 'DETECTION AND SPACE TECHNOLOGIES' section and a 'TABLET DUTY' section. To the right, a panel titled 'RELEVANCE AND NOVELTY' discusses modern problems in Kazakhstan and the development of a combat neural network (CNN).

Year	2022-2024	2025-2027	2028-2030
Q1	10	12	15
Q2	10 000	12 000	15 000
Q3	1000	1000	1000
Q4	1000	1200	1300

«ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАСЫНДАҒЫ ІЗГІ АДАМ,
ҚАЙЫРЫМДЫ ҚОҒАМ ЖӘНЕ ЗАМАНАУИ ЭТИКА»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік
конференция баяндамаларының
ТЕЗИСТЕРІ

Алматы, 24 қазан 2023 жыл

خلاصه مقالات همایش بین المللی علمی و کاربردی:
«انسان خیرخواه، جامعه خیرخواه
و اخلاق امروز در میراث فارابی»
چکیده ها

۲۴ اکتبر سال ۲۰۲۳، آلماتی

ABSTRACTS
of reports of the International Scientific
and Practical Conference
«THE VIRTUOUS MAN, BENEVOLENT SOCIETY
AND MODERN ETHICS IN THE LEGACY OF AL-FARABI»

Almaty, October 24, 2023